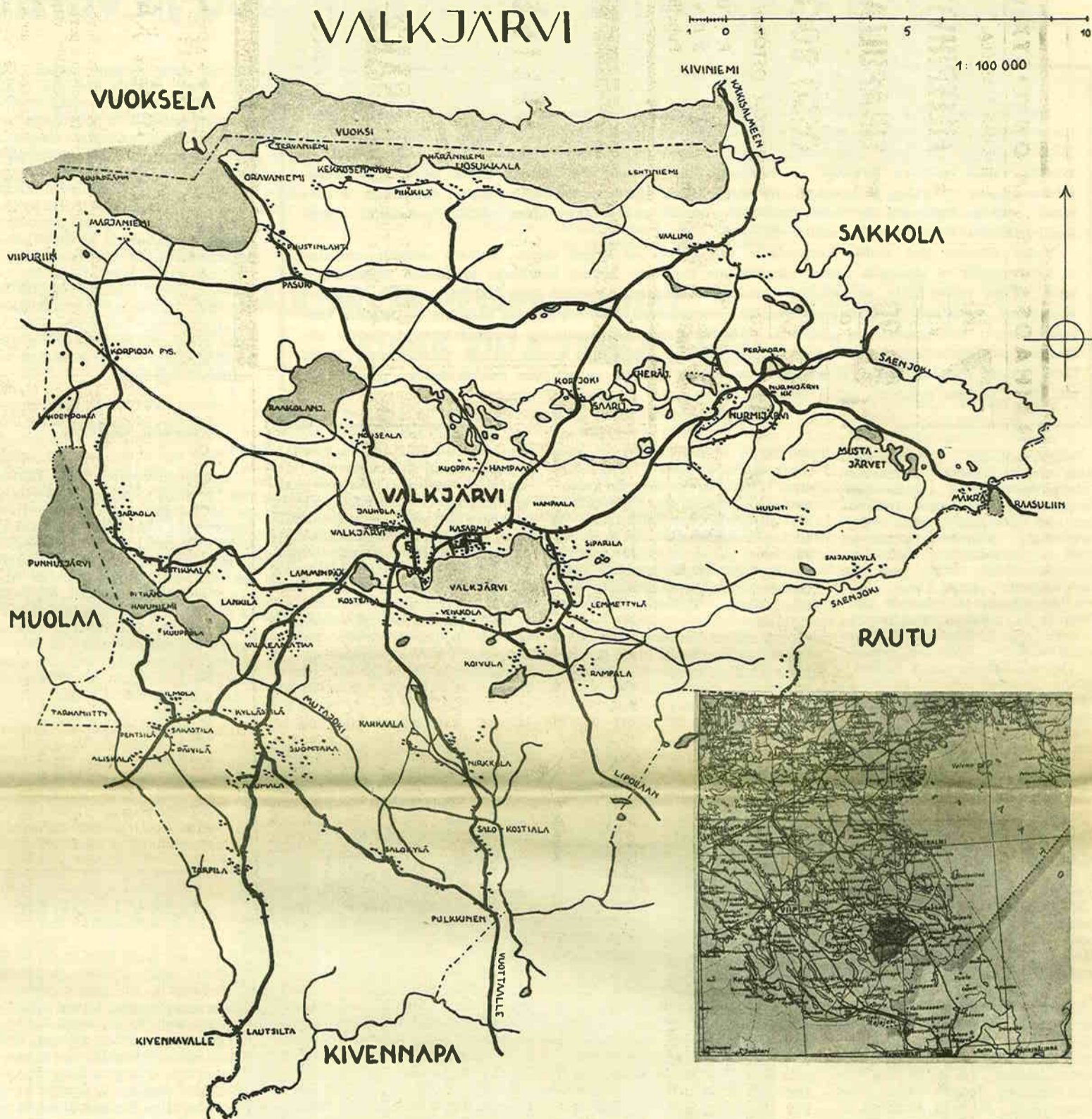

Pitäjä pitäjältä

Valkjärvi

VALKJÄRVI

”Valkjärvi-pitäjä kohtaloiden Kannaksella» on kirjailija Unto Seppäsen kirjoittaman pitäjähistorian nimi. Se kuvaa Valkjärven vaiheita kaukaisesta historiasta 1950-luvulle asti. Valkjärvi sijoittui Laatokan ja Suomenlahden väliselle kannakselle, sen keskiosiin. Pitäjässä oli maa-alueita 399,6 km² ja v. 1939 asukkaita 7.760 henkeä. Pääelinkeinona oli maanviljelys, joka varsinkin 1930-luvun loppupuolella pääsi nousemaan huomattavaan ja tuottavaan asemaan. Jääkäripataljoona 2:n perustaminen sekä Valkjärven radan valmistuminen 1930-luvun taitteessa elvyttivät paikkakunnan kehitystä. Kotiteollisuus ja erityisesti ajokalu-teollisuus, jolla Valkjärvellä ehti olla 100-vuotiset perinteet, tekivät paikkakunnan tunnetuksi laajoilla alueilla. Tässä yhteydessä ei voida jättää mainitsematta maanpuolustustyötä, joka Valkjärvellä oli kaikkien kansalaispiirien yhteinen asia.

Valkjärvi-kirja kertoo tyhjentävästi historiasta. Todetakaan kuitenkin, että Valkjärvi kuului kappeliseurakuntana Muolaaseen v. 1648 lähtien, kunnes se itsenäistyi 1738. Kunnallinen toiminta lopetettiin Jämsässä 29. 12. 1948 ja seurakunnallinen toiminta samoin Jämsässä 15. 1. 1949. Seurakunnan toiminnan lopettamisen yhteydessä puhui silloinen Jämsän kansanopiston johtaja Aino Järveläinen. Hän mainitsi mm.: »Tulitte keskuuteemme

Valkjärven viiri.

Suomen lippu toisessa ja raamattu toisessa kädessä». Vaikka kysymys olikin juhlapuheesta, tämä lause tulkitsee sattuvasti karjalaisten ja tässä tapauksessa valkjärveläisten perusolemusta: isänmaallisuutta ja esivanhemmilta perittyjen pyhien asioiden kunnioittamista.

Vielä kohtalonvuosiin palataksemme on mainittava, että ns. Mannerheimlinja kulki pitäjän pohjoisimman alueen läpi Vuoksen rannasta Pasurinkankaan ja Punnuksen rantoja pitkin Muolaan kirkolle. Tämä linjahan tehtiin YH:n aikana kesällä 1939. Kun sitten talvisota alkoi, joutuivat valkjärveläiset lähtemään evakkoon hyvin lyhyessä ajassa, koska pää-

puolustuslinja sijaitsi pitäjän äänirajalla. Tällöin olivat valkjärveläisten sijoituskunnat Lounais-Suomessa. Paluu kotiin 1941—42 oli kaikille suurta juhlaa. Alkoi Valkjärven uudelleen rakentaminen, joka jäi kesken 1944 kesällä.

Sisäasiainministeriön päätöksen mukaan valkjärveläiset sijoitettiin Pohjois-Hämeeseen ja Keski-Suomeen yhdentoista kunnan alueelle. Jämsään ja Keuruulle muutti molempiin n. 1500 valkjärveläistä, Orivedelle tuhatkunta, Vilppulaan 700, Kuhmoisiin ja Juupajolle molempiin noin 500, Korpi-lahdelle n. 300. Muina sijoituskuntina ovat Koskenpää, Jämsänkoski, Kuorevesi ja

Mänttä. Näiden lisäksi on valkjärveläisiä perheitä työssä sekä vapaaehtoisesti ostamiensa maiden ansiosta levittäytynyt laajalle alueelle koko maahan.

Kesän 1944 tapahtumista on kulunut runsas neljännesvuosisata. Monet entiset valkjärveläiset ovat saaneet viimeisen leposijansa kaukana syntymäkodeistaan. Keskipolven iässä olevat ja sitä vanhemmat jatkavat kuitenkin kotiseutunsa muistojen vaalimista. Tästä toiminnasta ovat hyvänä esimerkkinä vuosittain järjestettävä pitäjäjuhla, johon vieläkin osallistuu 2000—3000 henkilöä. Monet valkjärveläiset ovat sijoittuneet keskeisille paikoille yhteiskunnassa ja uusissa kotikun-

nissaan. Heitä on ollut ja on edelleenkin johtavilla paikoilla kotimaassa sekä vastuullisissa tehtävissä ulkomailla.

Sulautumista paikalliseen väestöön on tapahtunut ja tapahtuu jatkuvasti. Avioliit-tojen kautta on solmittu siteitä karjalaisen ja hämäläisten välillä. Ne vaikeudet, joita maiden pakkoluovutus 1940-luvulla saattoi aiheuttaa uusien tulokkaiden ja paikallisen väestön keskinäisissä suhteissa, ovat kadonneet. Valkjärveläiset ovat uusissa oloissa saaneet elämänsä vakiintumaan. He ovat osallistuneet uuden yhteiskunnan rakentamiseen karjalaisina ja suomalaisina. Hyvää jatkoa. — Al.

Valkjärvi-Säätiö jakanut yli 82.000 mk

Säätiön saamat lahjoitukset 60.000 ja varat 100.000 mk

Vaikka näissä »Pitäjä pitäjältä»-liitteissä kerrotaankin enimmäkseen »Oi niitä aikoja entisiä, lienee syytä kertoa entisille valkjärveläisille myös nykyisistä yhdyssiteistä. Onhan Valkjärven Pitäjätseura omalla tavallaan kokoamassa meitä yhteen ja Valkjärvi-Säätiö tekee omalla sarallaan työtään valkjärveläisten hyväksi. Ja voimmehan äitiö saanut alkuvaransa näiltä lopetetuilta osuustoiminnallisten yritysten ja muiden yhteisöjen työtä täällä nykyisissä oloissa, vaikkakin toisella tavalla, mutta kuitenkin hyväksemme. Onhan säätiö sanut alkuvaransa näiltä lopetetuilta osuustoiminnallisilta liikkeiltä sekä muilta yhtymiltä.

Sodan jälkeen kun meille karjalaisille tuli eteen tuo kylmä totuus, paluuta entisille synnyin- ja kotiseuduille ei ainakaan pitkiin aikoihin ole olemassa, heräsi kaikkialla siirtoväen keskuudessa halu solmia jonkinlaisia yhdyssiteitä jokaisen lakkautetun kunnan kuntalaisten kesken. Ettemme olisi aivan toisistaan tietämättömiä ympäri Suomenmaan. Näiksi yhteyden pitäjiksi perustettiin karjalaisseuroja, pitäjätseuroja ja säätiöitä. Säätiöiden kohdalla muutamia karjalaisjohtajia olisivat halunneet perustettavaksi vain yhden suuren säätiön, johon olisi koottu kaikki jäännösvarat. Mutta tämä ajatus ei saavuttanut yleisempää kannatusta ja niin perustettiin kuntakohtaiset säätiöt. Tämä olikin monessa suhteessa oikea ratkaisu asialle.

Valkjärveläisten säätiöhanke lähti vireille ensiksi Valkjärven Paloapuyhdistyksen viimeisissä kokouksissa, joissa Esko Talikainen ajoi innokkaasti asiaa. Paloapuyhdistys päättikin lahjoittaa ehkä perustettavalle säätiölle peruspääomaksi 100.000 vmk ja käyttörahoiksi 25.000 vmk. Sitteen tammikuun 13. päivänä 1947 Riihimäellä pidetyn Sähköosuuskunnan vuosikokouksen jälkeen pidettiin Vilho Vallaksen johdolla yleinen kokous, jossa keskusteltiin säätiön perustamisesta. Ajatuksella oli runsaasti kannatusta, mutta päätöstä ei vielä syntynyt. Mutta myöhemmin illalla kokousta jatkettiin taaskin V. Vallaksen johdolla ja E. Talikaisen puheessa lämpimästi säätiön perustamisen puolesta. Ja nyt tehtiin perustamispäätös ja nimeksi sovittiin Valkjärvi-Säätiö. Mutta silloisissa oloissa ei oikeusministeriö hyväksynyt tuota nimeä säätiölle, joka sitten ristittiin Valo-säätiöksi. Tätä nimeä käytettiin aina vuoteen 1966, jolloin sääntöjen muutoksen yhteydessä nimi muutettiin Valkjärvi-Säätiöksi, jonka muutoksen myös ministeriö hyväksyi.

Säätiön perustamiskirjan allekirjoittivat seuraavat valkjärveläiset: Esko Talikainen, Vilho Vallas, Matti Liski, Juho Reimakari, Väinö Iivonen, Toivo Mattila, Viljam Sipponen, Joonas Suokas, Juho Rauhavaara, Jalmari Alamäki, J. Aug. Sääksjärvi. Sääntöehdotuksen valmistivat Viljam Sipponen ja Vilho Vallas. Oikeusministeriöltä vahvistuksen ja toimintaluvan hakivat Esko Talikainen ja Matti Liski. Vahvistus saatiin helmikuun 16. päivä 1948.

Säätiön tarkoituksen toteuttaminen

Sääntöjensä mukaisesti säätiö jakaa vuosittain tuloistaan apurahoja opiskelijoille ja koululaisille sekä antaa avustuksia entisten valkjärveläisten henkisten ja taloudellisten toimintojen tukemiseksi. Kun pääoma on pieni, on vuosittain jaettava määräänkin pieni. Näin ollen on apurahojen suuruus vaihdellut 50-150 mk riippuen hakijan olosuhteista ja opiskelun edistymisestä sekä kouluvuosien lukumäärästä. Emme katso näillä apurahoilla olevan suurempaa taloudellista merkitystä koulunkäynnin kustannusten peittämisessä. Katsomme näiden olevan muistoja nuorille menetetystä vanhempiensa kotiseudusta ja pieni tunnustus yrittämisestä opintiteillä paremman elämänturvun saamiseksi. Pienuudesta huolimatta tuntuvat apurahat olevan suosituttuja, hakemuksia tulee aina niin paljon, että osa joudutaan hylkäämään rahojen riittämättömyy-

den takia. Viime vuosina on mm. oppikoululaiset pitäneet jättää kokonaan ilman, koska olemme katsoo ne paremmaksi antaa ammatteihin valmistavissa kouluissa ja korkeakouluissa oleville, jotka nopeammin pääsevät leipään käsiksi omalla ansiollaan. Annamme kyllä täyden arvon oppikoulussakin oleville, mutta rahame eivä riitä kaikille.

Kertoakseni numeroin tuloksista mainitsen seuraavat luvut ja aikamäärät. Ensimmäiset apurahat 52.000 vmk jaettiin v. 1950. Näiden 21 vuoden aikana (siis mukaan lukien v. 1970) on apurahoja hakenut 1.072 koululaista ja opiskelijaa. Apurahoja on myönnetty 674 kpl rahamäärältään 55.385,00 nykymarkkaa. Eri syistä hylättyjä hakemuksia oli siten 398 kpl. Tuohon suureen hylättyjen määrään vaikuttaa rahojen vähyden lisäksi se, että sama hakija on saattanut vuosien mittaan hakea 5-7 kertaakin. Periaatepäätöksen mukaisesti annamme vain kaksi apurahaa samalle hakijalle eikä näitäkään perittäisi vuosittain syyskuulla tässä Karjala lehdessä.

Avustusten ja lahjoitusten ryhmä on hyvin monipuolinen. Karjalaan jääneiden vainajien muistomerkelhin on annettu 15 avustusta. Valkjärvi historiaa lahjoitettu koululaisille, kuntien kirjastoille ja yksityisille henkilöille yhteensä 350 kpl. Muun muassa tasavallan presidentille ja Yhdysvaltain kongressin kirjastoon. Korkeaan iän saavuttaneille valkjärveläisille syntymäpäivälahjoja on annettu 11 henkilölle sekä joululahjoja 80-vuotiaille ja sitä vanhemmille tähän mennessä neljänä jouluna yhteensä pitkälti yli 300 lahjaa. Lisäksi on annettu avustuksia Valkjärven Pitäjätseuralle ja pienempiä avustuksia muille seuroille. Valkjärvi-historia, jonka historiatoimikunta kirjoittanut ja painattanut, on ollut säätiön huostassa vuodesta 1957 alkaen. Kun kirjan hinta painatuskustannusten vuoksi olisi ollut kohtalaiten korkea, sitä myytessä on säätiö käyttänyt varojaan yli 13.000 nykymarkkaa kirjan painatus ja sitomiskustannuksiin sekä myyntihinnan alentamiseen. Kaikki näihin edellämainittuihin tarkoituksensa toteuttamiseen kuuluviin menoihin on säätiö käyttänyt yhteensä 82.817,10 nykymarkkaa. Tämä on mielestäni hyvin tunnettu ja arvostettu lahjoitus. Sitten alkoi lahjoituksia tulla jatkuvasti

Säätiön talous

Säätiö sai peruspääomansa ja alkukäyttövaransa, kuten jo alussa mainittiin, Valkjärven Paloapuyhdistykseltä lahjoituksena. Sitten alkoi lahjoituksia tulla jatkuvasti

aina vuoteen 1959 saakka. Sen jälkeen on saatu vain muutamia, viimeksi v. 1969 ensimmäinen yksityishenkilön tekemä lahjoitus, joka on suurella kunnioituksella mainittava. Suurimpina lahjoittajina mainittakoon Valkjärven Osuuskauppa, Valkjärven Sähköosuuskunta, Valkjärven Maidonmyyntiosuuskunta ja Valkjärven Osuuskassa. Nimellismäärältään oli Osuuskaupan suurin, mutta kun ottaa huomioon, että sähköosuuskunnan ja osuuskassan lahjoitukset olivat Holding-todistuksia ja kultareunaisia obligatioita, ovat ne suunnilleen samansuuruisia. Lahjoituksia olemme saaneet seuraavilta yhteisöiltä ja yksityisiltä: Valkjärven Osuuskauppa, Valkjärven Sähköosuuskunta, Valkjärven Maidonmyyntiosuuskunta, Valkjärven Osuuskassa, Lahjoitusmaa-kantatilojen metsärahoitus, Valkjärven jakokunta, Valkjärven kunnan ja Mantaalikunnan rahastot (ei kunnan verorahoja), vuoden 1941 satorahasto, Valkjärven Paloapuyhdistys, Järvenpään jakokunta, Valkjärven Sotainvalidit, Sarkolan - Jutikkalan jakokunta, Valkjärven maamiesseura, Valkjärven Sankarivainajien muistorahasto, Karjakeskuskuunta, Nirkkolan-Salokostelan tieyhdytys, Karkealan kansakoulun oppilasrahasto, Oravaniemen kansakoulun oppilasrahasto, Antti Sipponen muistorahasto, Valkjärven Sotakorvot, Valkjärven kansakoulujen urheilurahasto, Valkjärven tarkastusyhdistys ja Tuomas Liimatta. Lahjoitusten määrä on nimellisarvoltaan tähän mennessä 60.629,22 nykymarkkaa.

Kun valkjärveläisiä osuuskuntia ja muita yhteisöjä olojen pakosta ruvettiin lakkauttamaan ja purkamaan, esitettiin aina säätiön puolesta toivomus jäännösvarojen lahjoittamisesta säätiölle. Esitykset saivat yleensä suopean vastaanoton ja kannatuksen sekä johtivat useimmiten säätiölle suotuisaan päätökseen. Mutta oli muutamissa yhtymissä sellaisiakin osakkaita eräistä kyläkunnista, jotka jyrkästi vastustivat lahjoittamista. Sanoivat vaikka yksikin markka tulisi osallemme, niin sitä ei anneta säätiölle. Niin lyhytnäköisiä olivat heidän ajatuksensa. Nyt vuosien kuluessa samojen vastustajien lapset ovat olleet innokkaimpia apurahojen hakijoita säätiölle ja myös saaneet huomattavasti niitä. Jos ne markat olisi silloin pantu kaikki taskuihin, olisiko näitä enään huomispäivänä ollut kellään. Nyt niitä ovat saaneet heidän lapsensa ja saavat vielä lapsenlapsetkin, kun lahjoituksina saamamme määrää on melkein kaksinkertaisena pääomana säätiöllä, vaikka apurahoina ja avustuksina olemme jakaneet huomattavasti suuremman

määrän mitä olemme saaneet. On myös vielä tälläkin hetkellä eräs suuri kyläryhmä, joka pitää vireillä eräitä paikallisia seuroja ja jakokuntia. Käyttään tuotot vain oman kyläryhmänsä hyväksi, antamatta säätiölle minkäänlaista lahjoitusta tai muuta tukea. Tästä huolimatta tuon kyläryhmän nuoripolvi hakee mielellään apurahoja ja on vuosien kuluessa saanutkin jo lähes kahdeksantuhatta mk apurahoita.

Säätiön varat olivat 31.12.1969 tilinpäätöksen mukaan 102.660,59 markkaa. Näihin hyvin tuloksiin on päästy, kun varat on saatu sijoitetuksi niin, että ne tuottavat varsin korkean koron ja ovat samalla turvallisesti sijoitetut.

Säätiön hallinto

Hallintoneuvostoon ovat kuuluneet ja siinä toimineet: Juho Reimakari, Jalmari Alamäki, Juho Rauhavaara, Tuomas Liimatta, Mikko Tp. Sotku, Juho Kymäläinen, Joonas Suokas, Einö Lekkermäki, Ludvig Martikainen, Herman Äikäs, Keijo Liski, Viktor Lius, Pekka Kylläinen, puheenjohtajana Juho Reimakari ja varapuheenjohtajana Jalmari Alamäki. Hallintoneuvosto lopetti toimintansa vuoden 1966 lopussa ja sen jälkeen on ollut vain säätiön hallitus.

Hallitukseen ovat kuuluneet ja siinä toimineet: Esko Talikainen, Matti Liski, Tuomas Turkki, Viljam Sipponen, Väinö Lius, Juho Rauhavaara, Joonas Suokas, puheenjohtajana Esko Talikainen ja varapuheenjohtajana Viljam Sipponen, Matti Liski ja Juho Rauhavaara, asiamiehenä ja rahastonhoita-

jana ovat toimineet Väinö Lius ja Viljam Sipponen.

Nykyisin kuuluvat hallitukseen: puheenjohtajana Keijo Liski, varapuheenjohtajana Juho Reimakari ja muina jäseninä Juho Rauhavaara, Joonas Suokas, Tuomas Turkki, Einö Lekkermäki, Viljam Sipponen, Jalmari Alamäki, Ludvig Martikainen, Tuomas Liimatta ja Herman Äikäs.

Hyvät valkjärveläiset. Olen tässä lyhyesti tehnyt selkoa säätiömme perustamisesta, sen toiminnasta ja nykyisestä taloudellisesta asemasta. Mielestäni kehitys on ollut hyvä, kun otetaan huomioon varsin pienet alkupääomat. Olemme koettaneet mahdollisuuksiemme mukaan muistaa valkjärveläissyntyisiä nuoria pienillä lahjoillamme heidän elämänsä alkutaipaleella ja jo myös vanhoiksi ehtineitä uuras-tajia, jotka nyt muistelevat menneitä aikoja ja joiden työn tuloksia nämäkin vähäiset markat ovat, jotka yhteen koottuina suovat kuitenkin jollain tavoin, vaikkapa pieninä joululahjana tilaisuuden muistaa teitä vanhoja valkjärveläisiä. Myös toivon tällä kirjoituksellani voivani poistaa ehkä olevaa epäetietoisuutta, mikä tämä säätiö on ja mitä se aikaansa. Samalla toivon, että valkjärveläiset tukisivat säätiömme toimintaa tekemällä sille lahjoituksia ja testamentteja sen hyväksi, ettei tuo v. 1969 saatu yksityishenkilön tekemä lahjoitus jäisi ainoaksi. Myös toivon, että vielä jäljellä olevat valkjärveläiset seura ja muut yhtymät tukisivat säätiötä lahjoituksilla. Vain kokoomalla yhteen kaikki jäännösvarat voidaan saada paras mahdollinen tulos työssä valkjärveläisten hyväksi.

VALKJÄRVEN MENNEISYYTTÄ

Ei ole varmaa tietoa ja varmoja todisteita siitä milloin ja mistä Etelä-Karjala on saanut ensimmäiset asukkaansa. Monet varhaisimmat hautalöydöt, kuten Kaukolan ja monet muut osoittavat, että jo noin seitsemännellä vuosituhannella ennen Kristusta lienevät ensimmäiset ihmiset liikkuneet Karjalan alueella. Ensimmäiset karjalaiset, Karjalan heimon esi-isät saapuivat Karjalaan 1800 - 1600 vaiheilla ennen Kristusta Suomen heimon yhteisistä alkukodeista, jotka lienevät olleet Aasiassa Altainvuorten rinteillä. Täältä he lähtivät hunnien raan ja verisen jyrän alta kulkemaan länttä kohti etsiäkseen uutta kotimaataan. Suuri on ollut silloin Suomen heimo. Sen vaellus lienee kestänyt vuosisatoja, joten heikoimmat ovat sillä matkalla tietä etsiessään väsyneet ja sulautuneet moniin silloisiin kansoihin, joita vieläkin kielellisten tutkimusten perusteella pidämme heimo- ja veljeskansoina.

Karjalan heimo lienee myös silloin etsinyt tietään, kunnes se ehkä kahtakin eri tietä saapui Suomenlahden ja Laatokan väliselle alueelle, jossa se sai viettää vapaata ja itsenäistä elämäänsä, säilyttäen itsenäisyytensä paljon kauemmin, kun sen sijaan Varsinais-Suomi ja Häme joutuivat kumartamaan uusia isäntiään vieraan valan alla ollessaan. Se aika on ollut myös Karjalan heimolle suuruuden aikaa. Metsät olivat täynnä metsänriistaa ja vesissä oli veden viljaa. Jo silloisten hanskakauppiaiden, kuten saksalaisten ja skotlantilaisten kauppatiet kulkivat Novgorodiin meritse ja vesistöjä myöten Karjalan maan halki. Jokien

varsille oli monia kauppapaikkoja rakennettu, joista vanhin lienee luultavasti linnoinen Räsälässä, jossa käytiin vilkasta vaihtokauppaa. Turkkiset olivat kysytyä tavaraa, joilla he vaihtivat aseita, tarvekaluja ja monenlaisia koruja, joita naiset käyttivät runsaasti silloisissa juhlapuvuissaan.

Vanhoista Novgorodin arkistoista on löytynyt tuohilevyjä, joissa on ollut kuvia ja jonkinlaisia kirjoituksia ja piirroksia rikkaasta Karelia-kansasta. Naisten pään päällä "hopeat hohti ja kullat rinnassa kimalti". Tätä suuruuden aikaa kesti v. 1200 loppuun, jolloin tapahtui käänne raskaampaan suuntaan. V. 1293 alkoi lopullinen kumppailu Karjalasta Ruotsin ja Novgorodin välillä. Nousi sotaisia heimoapäälliköitä, alkoivat molemminpuoliset hävitys- ja ryöstöretket, joita kesti v. 1323. Tällöin tehtiin Pähkinäsäärin rauha, jolloin pystytettiin Suomen historian ensimmäinen rajapyykki Valkjärvelle sen Päiväkirven ns. Näätäniemeen, jossa oli vielä nähtävänä vuosisadan alussa numerot 1323 ja venäläisillä kirjaimilla Soboliono sekä muita vähemmän havaittavia merkkejä. Tämän vuosisadan alussa v. 1914 asti kuului myös Vuoksen pohjoisen puoleisia kyliä Uusikyliä, Virkkilä ja Päiväkirvi silloiseen Valkjärven pitäjään.

Uusi raja hajoitti samalla kahtia Karjalan heimon, toiset idän toiset lännen vallan alle erilaisten uskomusten ja tapojen keskelle. Alkoivat tuntua rajan kirokset, joutuivat taistelemaan toisiaan vastaan, toi-

Jatkoa 8 siv.

MATTI UOSUKAINEN:

Valkjärven pitäjätseura tallentanut hyvin menetetyn kotipitäjän muistoja

Vuonna 1944 ja sen jälkeen, kun ns. jatkosota oli päättynyt ja Karjalan kannas oli luovutettu, meni sen mukana myöskin Valkjärven pitäjän nykyisen rajan taakse. Kohta sen jälkeen tuli ajan-kohtaiseksi karjalaisten kuntien ja seurakuntien lakkauttaminen. Näin tapahtui myöskin Valkjärven kohdalla. — Tämän jälkeen oli meidän katsottava eteenpäin ja olimme sellaisen ajankohdan edessä, että oli perustettava uudet järjestöt hoitamaan niitä asioita, joita sinä aikana ja sen jälkeen tuli eteemme. Kun Valkjärven suuret pitäjätjuhlat olivat Keuruulla ensimmäisen kerran, oli Valkjärven miehiä silloin koolla Keuruun urheilukentän laidassa ja puhuimme näistä asioista ja totesimme, että Valkjärvi tarvitsee uusia järjestöjä hoitamaan asioita ja muistelen, että jo tässä kokouksessa, mitä siinä pidettiin, totesimme, että perustetaan Valkjärven Säätiö ja vähän myöhemmin tämä asia toteutui. Kun tästä asiasta on tässä numerossamme aivan eri kirjoitus, sivutan tämän asian kokonaan, koska säätiömme asiamies antaa tästä asiasta varsin yksityiskohtaisen selostuksen.

Säätiömme toimesta tämän jälkeen sitten hoidettiin mm. Valkjärvi-juhlat noin 10 vuoden ajan, mutta vuonna 1958, kun jälleen kerran olimme Valkjärvi-juhliin Keuruulla, syntyi ajatus, että perustaisimme Valkjärven pitäjätseuran yhdyssiteeksi valkjarveläisten keskuuteen, sillä olihan monessa muussakin pitäjässä aivan vastaavanlaatuinen järjestö perustettu jo ennen meitä ja että säätiöt yleensä hoitivat taloudelliset asiat ja pitäjätseurat taas omalla sarallaan aatteelliset ja muut karjalaispoliittiset sekä pitäjätjuhla-asiat. Niin sitten tapahtuikin, että Keuruulla perustettiin Valkjärven Pitäjätseura r.y.-niminen järjestö, jonka kotipaikka oli Keuruun kunta.

Yhdistyksen puheenjohtajaksi valittiin silloin Matti Uosukainen Toijalasta, varapuheenjohtajaksi Tuomas Rautiainen Keuruulta, sihteeriksi Mauno Lius Keuruulta ja rahastonhoitajaksi Reino Kymäläinen Vilppulasta. Tuomas Rautiainen jälkeen, joka kuoleman kautta on siirtynyt pois joukostamme, varapuheenjohtajana toimi Mikko Karjalainen Jämsästä. Nykyisin toimii varapuheenjohtajana Tauno Virolainen Jämsästä. Toiset toimihenkilöt ovat koko toiminta-ajan olleet entiset. Seuramme johtokuntaan on kuulunut jokaisesta Valkjärven sijoituskunnasta, joita on Keski-Suomessa ja Pohjois-Hämeessä yhteensä 11 pitäjää, suu-remmista pitäjistä kaksi ja pienemmistä yksi edustaja ja tämän lisäksi eri paikkakunnilta Etelä-Suomesta yksi henkilö ja kun viime kesänä valittiin lisäksi kaksi naisten edustajaa johtokuntaan, on johtokuntamme vahvuus nyt 20 henkilöä, ja he ovat: Toivo Kaulio Keuruulta, Mikko Karjalainen ja Aino Suikki Jämsästä, Tauno Bister Koskenpäältä, Viktor Nirkkonen Korpilahdelta, Oiva Hännikkäinen Kuhmoisista, Hannes Ryyppö ja Mirjam Mäkinen Juupajoenla, Tauno Sihvo Orivedeltä, Sylvester Ryyppö Kuorevedeltä, Tauno Kortesalo Jämsänkoskelta, Into Karhu Iitistä, Mauno Marila Mäntsälästä, Arvi Rautiainen Lammilta, Viljo Railimo Hämeenlinnasta ja Ludvig Lius Helsingistä.

5 pitäjätseuraa

Seuramme toiminta alkoi heti alussa melko vilkkaana. Perustimme kohta viisi eri Valkjärvi-kerhoa: Keuruulle, Helsinkiin, Lahteen, Hämeenlinnaan ja Kymenlaaksoon. Näiden kerhojen puheen-

Mies on luotu miekka vyöl, nainen värtänä kättie. (Sakkola)

Naesten kylpy ja teeren kuherus on pitkävetteis. (Nurmes)

johtajina ovat toimineet Keuruulla Toivo Kaulio, Helsingissä Tuure Liski ja Pauli Kekkonen, Lahdes- sa Matti Liski, Hämeenlinnassa Viljo Railimo ja Kymenlaaksossa Arvi Koiranen. Kerhojen toiminta on ollut koko toiminnan ajan varsin hyvä ja monipuolinen. Ne ovat järjestäneet kaikkialla hyviä valkjarveläisiä tilaisuuksia ja toiminta jatkuu samanlaisena edelleen, mm Hämeenlinnan Valkjärvi-kerho on ottanut ensi kesän suuret Valkjärvi-juhlat hoidettaviksi.

Pitäjäjuhlat

Pitäjäseuramme toimintaan ovat kuuluneet jo yli 10-vuotta järjestetyt Valkjärvi-juhlat, joita on pidetty jo 23 kertaa ja aina ovat juhlat keränneet valkjarveläisiä yhteensä joka vuosi 2.000 - 3.000 henkilöä, mitä on pidettävä erittäin hyvänä saavutuksena, kun otamme huomioon, että jo noin puolet vanhemmasta polvesta on siirtynyt pois joukostamme.

Ajokalufilmi

Eräs varsin suuri ja paljon työtä ja kustannuksia vaativa työ tehtiin, kun filmattiin Valkjärven ajokalukäsiteollisuusfilmi värielokuvana, minkä pituus on tunti ja 10 minuuttia. Sen rahallinen kustannus oli noin 28.000 nykymarkkaa, minkä kaikki olemme saaneet lahjoituksina ja pitäjätseuran varoista kootuna, mutta jos otamme huomioon sen valtavan talkootyön, mitä tässä työssä tehtiin, olisi sen arvo ainakin kaksinkertainen. Vielä kerran kiitos Teille kaikille, jotka lahjoituksin ja työnne kautta olitte tätä työtä tekemässä. Tämän työn tallentamistoimikuntaan kuuluivat: Arvi Koiranen Kuusankoskelta, Matti Uosukainen Toijalasta, Vilho A. Koiranen Helsingistä ja Eero Suikki Kouvolasta.

Lippu, viiri ja rekilautanen

Valkjärven Pitäjätseura lienee niitä ensimmäisiä pitäjätseuroja, joka teetti pitäjän viirin, mikä lienee jo tähän mennessä varsin monessa valkjarveläisessä kodissa ja jos se keneltä puuttuu, jokainen saasen tilata seuraltamme kotiinsa. Valkjärvi-rekilautanen koristaa monen valkjarveläisen kodin seinää.

Valkjärvi hankki samoin melkein ensimmäisinä Karjalan pitäjän suuren pitäjälipun, mikä aina on ollut Suomen lipun kanssa suurissa juhlissamme ja karjalaisten yhteisissä juhlissa. Karjalaan jääneiden vainajien muistomerkit ovat nyt jokaisessa Valkjärven sijoituskunnassa ja näihinkin hyvin ja suuriin asioihin on ainakin kolmessa pitäjässä, Kuhmoisissa, Koskenpäällä ja Korpilahdella haluttu olla muka-

na niiden rahoitus asioissa varsin hyvällä lahjoituksella ja niiden paljastusjuhlissa. Seuramme toimesta on aina oltu mukana karjalaisten yhteisessä juhlassa, minkä Karjalan Liitto on järjestänyt eri paikkakunnilla ympäri Suomen maata. Suuremmista pitäjätjuhlista on tehty monta eri värielokuvaa ja muutenkin tallennettu kuvin ja albumein näitä juhlia ja ne on tallennettu Keuruulle pankin holviin, missä myöskin ajokalufilmiimme on tallessa.

Jatkuvasti monia tehtäviä

Pitäjäseuramme taholta on hoidettu monia eri tehtäviä, mitkä niin monella tavalla ovat rikastuttaneet Valkjärvi-asiata. On muistettu pois siirtyneitä, on muistettu vuosia täyttäneitä, olemme kuuluneet Karjalan Liiton jäsenenä suureen karjalaiseen perheeseen. On monia eri tilaisuuksia ja tehtäviä, joita tässä on mahdoton tilan puutteen takia luetella, missä on oltu mukana, mutta parasta on yritetty aina tehdä kaikkialla.

Kun ajattelemme pitäjätseuramme toimintaa viimeisen 12-vuoden aikana, tulee itsestään mieleen se, että koko valkjarveläinen väki on antanut sen työlle kaiken mahdollisen tuen, siksi juuri sen työ on ollut niin hyvää ja mielenkiintoista ainakin seuramme johtokunnalle koko toiminnan aikana ja uskomme, että sama arvokas ja luottamuksellinen työ jatkuu tulevinakin aikoina.

Erikoisesti täytyy mainita vielä, että Valkjärven Säätiön ja Pitäjätseuramme välillä on nyt erittäin hyvä yhteistyö, aina kun jompikumpi yhteisö pitää kokouksia ja päättää asioistaan, ovat molemmat johtokuntien edustajat silloin yhdessä koolla ja näin täytyykin olla, silloin ovat asiat selvät ja hyvässä kunnossa.

Toiminnasta on vielä mainittava viime kesänä pidetyt Karjalaisten Suurjuhlat Helsingissä kesäkuussa, olimme näissäkin juhlissa joukolla mukana varsin voimallisesti, olihan suuressa pitäjien esittelyssä Valkjärvi kärryineen ja lippuineen mukana, olivat kärrymestarit, tyyntytekiä, pajapoika ym. marssissa mukana juhlavasti, mikä lienee jäänyt ikuisiksi ajoiksi muistikuvamme meille jokaiselle.

Vielä voitaneen kysyä, onko Valkjärven muita yhteisöjä ja järjestöjä vielä elossa ja toiminnassa? Tähän vastaisin, että on. Ainakin ovat vielä elossa Pentselän VPK Jämsässä, Suontaan jakokunta Kuhmoisissa, Valkjärven nuorisoseura ja Valkjärven Vauhti Iitissä Perheniemessä. Vaikka näiden toiminta ei paljon näy ulospäin, ovat ne kuitenkin vielä toiminnassa mukana eikä niitä ole virallisesti ai-

ENSIMMÄINEN LINJA-AUTO

Tämä on Valkjärven ensimmäinen linja-auto, jonka omisti Kemiläinen. Hyvin se kulki, kertoi Aino Karhu, joka on kuvassa muiden Veikkolan kylän marttojen mukana Petäjärven emäntäkoululle ja Raudun asemalle tehdyllä retkellä. Tässä maalla mentiin autolla hyvin, mutta kun Kiviniemen välillä oli mäkiä, tarvittiin naisvoimia hevosvoimien lisäksi. Auto tyhjäksi ja naiset työntämään, niin mentiin suuretkin mäet ylös. Retki tehtiin 1926. Retkeläisiä oli mukana 21, heistä elää kuusi.

Meidän kaikkien Matti

"Pyydän lausua teidät kaikki valkjarveläiset sydämellisesti tervetulleiksi tänne...". Tähän tapaan ja vieläkin sydämellisemmin on mikrofoneista kaikuun Matti Uosukaisen -meidän kaikkien Mattin - kantava kuulutusääni Valkjärvi-juhliin, joita tähän mennessä on pidetty 23 kertaa. Hän on yksi näiden juhlien pääorganisoija, peräänkatsoja ja paljon muutakin. Ennen kaikkea hän on valkjarveläinen sanan parhaassa merkityksessä, kotipitäjänsä kasvatti ja sen muistojen vaali, ihminen, jolla on aikaa paneutua valkjarveläisyyden asiaan sen kaikissa muodoissaan.

-Mistä saat voiman tähän?

-Katsos, sen voisi sanoa kolmella sanalla: heimorakkaus ja kotiseuturakkaus sekä isänmaanrakkaus. Kun on joutunut kaksi kertaa evakuoimaan kotikyläänsä näiden vaikeiden sydämenkäyvien tehtävien vastaavana henkilönä - kyläpäälikkönä - ei voi muuta kuin olla mukana näissä olosuhteissa siellä, missä valkjarveläisyyttä ja karjalaisuutta tarvitaan, sanoo Matti ja lupaa olla työssä mukana niin kauan kuin elää. Valkjärven Pitäjätseuran puheenjohtaja tietää, mitä sanoo. Sitten puhe kääntyy karjalaisten pitäjätjuhlisiin.

nakaan lopetettu, ja tämäkin on hyvä asia.

Valkjärven Pitäjätseuran puolesta lähetämme kaikille valkjarveläisille parhaimmat terveiset kaikille, missä Teitä on. Toimintamme jatkuu edelleen samanlaisena kuin tähänkin asti ja jo nyt toivotamme Teidät kaikki ystäviemme kanssa tervetulleiksi ensi kesänä Hämeenlinnan kauniiseen ja kesäiseen kaupunkiin 24. Valkjärvi-juhliin. Ottakaa nuoretkin mukaan, heillekin on siellä oma juhla ja pistäkää vunutkatkin autonne perään, että hekin saavat olla juhlassa mukana. Tervetuloa! Hämeenlinnassa tavataan kaikki!

-Ne ovat tässä vaiheessa tärkein työmuoto karjalaisuuden asiassa. Meillä on maassamme tällä hetkellä yli 300 karjalaisseuraa. Niiden merkitystä ei voida aliarvioida, mutta sittenkin tärkeintä on pitäjätseuran säilyttäminen. Se tapahtuu parhaiten pitäjätjuhlien yhteydessä ja niitä järjestämällä. Vaikka esimerkiksi valkjarveläiset ovat kokoontuneet omiin pitäjätjuhlisiin jo 23 kertaa, käy niillä vuosittain silti 2000-3000 henkilöä. Tämä on parhain osoitus juhlien tarpeellisuudesta, vielä pitkälle eteenpäin. Parhainta asiassa on se, että karjalainen nuoriso on tullut mukaan näihin juhliin.

Matti Uosukainen oli Agust Sääksjärven ja Arvi Koirasen kanssa toteuttamassa sitä organisaatiota, jonka mukaan 1944 kevään evakuointi tapahtui. Vaikka linjat Kannaksella olivat kiinteät, oli maillmanpoliittinen tilanne itärintamalla muuttunut. Jo tätä ennen oli sisäasiainministeriössä luotu kaiken varalta kolmen Kannaksen skippiin, Viipurin, Käkisalmen ja Sortavalan alueille evakuointiorganisaatio, josta vain harvat tiesi-

Keuruun Valkjärveläisten johtokunta kokouksessaan, edessä vasemmalta: Leo Lius, Kaisa Kaulio, kerhon koko toiminta-aikainen puheenjoht. Toivo Kaulio, Aino Leisalo ja varapuhejoht. Matti Kouhia, takana vas: Erkki Tarkkainen, Toivo Pulkkinen, koko ajan sihteerinä toiminut Mauno Lius, Hugo Vaivio ja Toivo Santala. Pulkkinen ja Liuksen välistä näkyy valkjärveläissyntyisen taiteilija Eero Puurin kerholle lahjoittama maalaus, joka kuvaa Valkjärven viimeistä karhua Häpön korvessa.

VALKJÄRVEN PITÄJÄSEURAN KEURUUN KERHO

Kun Valkjärven Pitäjäsela ry. vuonna 1959 perustettiin Keuruun silloin vietettyjen Valkjärvi-juhlien aikana, määrättiin seuran kotipaikaksi Keuruu. Koska seuran johtokunta on kokoonpantu lähes kahdenkymmenen pitäjän alueelta, on monen asian hoitaminen melko hankalaa, jos se vaatii johtokunnan hyväksymisen. Näin ollen heräsikin seuran puheenjohtajan, Matti Uosukaisen mielessä ajatus, että valkjärveläisten varsinaisiin sijoituskuuntiin sekä muuallekin, missä valkjärveläisiä enemmän asuu, olisi perustettava seuran alaisuudessa toimivia kerhoja, jotka saisivat melko itsenäisesti, seuran sääntöjen puitteissa, hoitaa määrättyjä asioita omalla paikkakunnallaan. Ajatus katsottiin hyväksi, ja niin kokoukset myös Keuruulla asuvat valkjärveläiset kerhonsa perustavaan kokoukseen 17.12.-61. Kerho perustettiin yksimielisesti ja sai se kasteensa nimen Keuruun Valkjärveläiset.

Onko tämän kerhon perustaminen sitten vastannut tarkoitustaan ja pystynyt täyttämään sille asetetut tavoitteet?

Kerhon säännöissä sanotaan, että kerhon tarkoitus on toimia kullakin paikkakunnalla asuvien valkjärveläisten yhdessä, tallentaa ja vaalia valkjärveläistä kulttuuria sekä muutenkin ylläpitää entisen kotiseudun muistoja ja perinteitä. Näitä pääsääntöjä on ainakin Keuruun Valkjärvi-Kerho yrittänyt parhaansa mukaan noudattaa ja siinä myös onnistunut.

Kerhon toiminta on keskittynyt lähinnä aatteelliseen ja valistusselliseen puoleen, joskin kerhon toiminnassa tulee silloin tällöin eteen asioita melkein miltei alalta tahansa. Ainoa, ja usein eteen tuleva asia, johon kerho ei ota kantaa, on politiikka. Se ei kuulu kerhon toimintaan missään muodossa. Kerho antaa tässä mielessä jäsenilleen vapaan vallan. Isänmaallisuus taas on asia erikseen. Sen esiintuominen kerhon eri tilaisuuksissa on luonnollinen asia.

Kuten sanottu, kerhon tehtävät koostuvat varsin monipuolisista asioista. Alku toiminnassa oli tietysti hankalaa, kuten aina, kun toiminta joudutaan luomaan tyhjistä. Kerhomme oli nuori ja tuntematon. Sille täytyi luoda linjat, joita se kulkee, sen toiminta täytyi saada tunnetuksi, sen tarkoituksiperät suurelle yleisölle selviksi.

Niinpä olemmekin järjestäneet lukuista erilaisia yleisötilaisuuksia toimintamme tunnetuksi tekemiseksi sekä Keuruulla että ympäristöpitäjissä. Nämä tilaisuudet ovat saaneet aina hyvän yleisömenestyksen, työmme on tullut tunnetuksi, pohja jatkuvalla toiminnalle luotu, pohja, joita on hyvä jatkaa. Kerhon suurin ja vastuullisin tehtävä on luonnollisesti pitäjänjuhlien järjestäminen aina vuorollaan. Tämän lisäksi Keuruun Valkjärvi-kerholla on ollut tapana järjestää nämä juhlat pienoisuudessa, aina pyhäpäivinä ns. Valkjärvi-iltana. Tässä tilaisuudessa on pitäjänjuhlan tapaan keskittyty erikoisesti valkjärveläisten asiointien muisteluun. Nämä tilaisuudet ovat aina saaneet erittäin hyvän yleisömenestyksen.

Kerhon muusta toiminnasta mainittakoon, että se on järjestänyt erilaisia illanviettoja silloin tällöin, osallistunut jäsentensä kautta mita moninlaisiin tilaisuuksiin, kuten esim. surunvälittelykävinteihin ikävien asiointien kohdalla ja onnittelukävinteihin silloin kun siihen on ollut aiheita, niin valkjärveläisissä kuin monissa muissakin karjalaisissa kodeissa. Myös paikkakunnan muita asukkaista on muistettu, silloin kun siihen on ollut aiheita. Kerho on näin ollen koettanut toimia parhaansa ja mahdollisuutensa mukaan niiden valkjärveläisten ja karjalaisen hyväksi, jotka ovat apuamme tarvinneet.

Kerhon taloudellisesta puolesta mainittakoon, että sen toiminta on tällä sektorilla ollut rajoitettua. Ja se mitä on voitu tehdä, on myös tehty. Mainittakoon esimerkiksi, että olemme omalta pieneltä osaltamme voineet auttaa pitäjäselaajaa ajokalufilemin valmistamisessa. Varat tähän, kuten muihinkin menoihin, on saatu talkotoiminnalla sekä erilaisten juhlien tuotolla. Virkestyspuolesta mainittakoon, että kerho on järjestänyt erilaisia tilaisuuksia ja retkeilyjä, jopa usein ulkomaillekin. Nämä matkat ovat olleet erittäin virkistäviä ja onnistuneita, lukuunottamatta ehkä joitain entiselle kotiseudulle Valkjärvelle tehtyjä matkoja. Vaikka loppujen lopuksi nekin, kaikista

2 NUORTA VIHTORIA AUNUKSEN RETKELLÄ

Elettiin alkukesää 1919. Vapaus-sota oli päättynyt. Se jätti jälkensä myös Valkjärvelle, missä käytiin ajoittain ankariakin taistelua, taloja paloi ja navettoja karjoiheen pävineen. Ikänsä puolesta tähän sotaan eivät monet valkjärveläiset nuoret ehtineet osallistua. Kun sitten toukokuun jälkeen alkoi julkinen väräystoiminta lehti-ilmoituksineen ns. Aunuksen retkelle, lähti Valkjärveltä kymmenkunta nuorukaista isänmaallisuuden, mutta myöskin paljon seikkailun halun innoittamana matkaan. Kaksi Vihtoria Pekki ja Inki lähtivät Valkeamatkasta olivat heidän mukanaan.

Tästä retkestä, joka Valkeamatkan pojilla kesti noin kaksi kuukautta, on nyt kulumat yli 50 vuotta. Molemmat Vihtorit ovat iältään 70 vuoden korvilla. Retki ei ollut suinkaan helppo, mutta aika on patinoinut pahimmat kolhut ja nyt on muisteloiden aika.

Oli täysin selvää, että sen ikäisillä nuorilla ei ollut poliittisia tavoitteita, vielä vähemmän tietoa koko Itä-Karjalan kysymyksen laajuudesta ja sen kansainvälisestä tilanteesta.

Jos tässä nyt kerromme todellisen syyn, niin se oli 18-19-vuotiaitten nuorukaisten seikkailunhalua etupäässä. Meidät oli kasvatettu isänmaallisuuteen ja se oli toinen syy. Kolmantena voidaan mainita se, että näimme vapaus-sodan ympärillämme, mutta nuorina emme päässeet siihen mukaan, toteavat kasvinkumppanit Vihtori Pekki ja Vihtori Inkiäinen.

Useiden muiden tavoin he lähtivät kotoaan salaa, paras puku päällä ja ajoivat pyörillä Kiviniemeen, sieltä junassa Sortavalaan ja sieltä laivassa Salmin kautta Vitelee-

— Se oli nuorten seikkailu, mutta jos tilanne olisi sama, kukaties tehtäisiin matka uudelleen, sanovat kaimakset Vihtori Pekki (vas.) ja Vihtori Inkiäinen.

tunnetuista vaikeuksista huolimatta, ovat olleet unohtumattomia matkoja.

Keuruun Valkjärvi-kerho täyttää tänä vuonna kymmenen vuotta. Kun nyt luo katsauksen menneeseen, täytynee todeta, että sille perustamistilaisuudessa määrättyjä tehtäviä on voitu pääosiltaan täyttää. Suurin kiitos tästä lankeaa kerhon aktiivisille jäsenille, mutta ei ole unohdettava pitäjäselaan puheenjohtajaakaan, jolta kerho on aina tarvittessaan saanut hyviä neuvoja ja ohjeita.

Kerhomme toiminta tulee tietysti, ja toivottavasti entistä paremmin, jatkumaan, ja sen tehtävät entisestäänkin lisääntymään. Työ on vaativaa, mutta uskon, että luottamus asiamme oikeuteen, rakkaus entiseen kotiseutuun, rakkaus isänmaahan yhdessä muistojen ja perinteitten kanssa, ovat sellaisia arvoja ja kannustimia, joitten eteen kannattaa työtä tehdä. Mitkään ponnistelut ja uhraukset eivät ole liian suuria silloin, kun on kysymyksessä meille kaikille niin rakkaat muistot kotiseudusta, muistot Valkjärveltä. — TK.

Penttilän kansakoulun oppilaat vv. 1919—20.

PENTTILÄN KANSAKOULUN ALKUVUOSILTA

Keväällä 1969 tuli kuluneeksi 50 vuotta siitä, kun Valkjärven Penttilän ensimmäinen lukuvuosi päättyi. Koulu aloitti toimintansa syksyllä 1918 ja oli viralliselta nimeltään Karkealan kansakoulu. Sodan melskeissä tuhoutui rakennukset. Tämän koulun piiriin kuului siihen asti myös Penttilän, Päivilän, Aliskalan ja Ilmolan kylät, joista oppilailta oli koululle matkaa 3-4 km. V. 1918 koulupiiri jaettiin kahtia ja toisen koulun paikaksi valittiin Penttilä. Siellä kouluksi vuokrattiin osa Tahvo Vallitun taloa.

Kun koulun ensimmäinen opettaja Ida Alanko saapui uudelle työpaikalleen kievarikyödyllä Valkjärven kirkolta, oli Vallitun väki juuri lopettanut riihenpuinnin ja nokisena he tulivat vierasta vastaan. Siinä tutustuttiin puolin ja toisin sekä menttiin sisälle.

Koulun alku oli tavallista hankalampi ja käytännön töitä tarvittiin. Karkialan kansakoulun puheenjohtaja Tuomas Rautiainen asui Nauvalassa. Ei ollut nykyisiä kulkuvälineitä eikä puhelimia eikä ollut muuta mahdollisuutta kuin mennä etsimään mainittua henkilöä. Hyvin siellä Rautiaisella yhteistyö- määrykseen päästiin ja suunnitellut koulutyön alkamiseksi valmistuivat.

Tuomas Rautiainen - nyt jo edesmenneet - oli erittäin ystävällinen ja monipuolisesti vallistunut sekä kokenut, koulu-oloja tunteva esimies, jonka kanssa työskentely oli antoisaa.

Ensimmäiset pulpetit olivat 3 m pitkiä, huojuvia ja käytännössä hankalia. Kun yksi liikahti, heilahiitti koko pulpettirivi ja seuraavaksi näkyivät oppilaiden viikkoissa. Mustan taulun teki paikallinen puuseppä, eikä se ollut suuruudella pilattu. Nämä valmistelut veivät muutama päivän ajan ja niin koulu saattoi alkaa. Oppilaita tuli noin 40 ja uudet pulpetit saatiin myöhemmin syksyllä.

Vapausodan jälkeen oli puute kaikista tarvikkeista, esim. palo- öljyä oli vaikea saada. Muistitiedon mukaan sai opettaja lukuvuonna 1918-19 vain muutaman kynttilän koko koulun valoksi. Istuen kamarinsa lattialla uunissa palavien puiden valossa opettaja korjasi oppilaiden vihot.

Sokeri ja vehnäjuhat olivat tiskin alla. Näiden puute ei kuitenkaan paljon haitannut penttiläisiä, sillä hyviä leivän ja piirakan tarpeita oli heillä kotivarastossa. Myös opettaja pääsi näistä osalliseksi. Erikoisella kiitollisuudella muistele opettaja maitotalonsa isäntää ja emäntää, Manda ja Paavo Kirjavaista. Yleensä koulupiiriläiset olivat huomaavaisia opettajaa kohtaan. Monena lauantaina tuli ujo lapsukainen välitunnilla sanomaan, että isä käski sanoa, mikäli opettaja haluaa mennä kirkkoon, hän pääsee meidän hevosien mukana.

Usein joutui opettaja matkustamaan Perkkjärvelle, joka oli lähin rautatieasema ja sinne oli matkaa noin 30 km. Koskaan ei kyydistä otettu mitään maksua. Koulupiirin nuorisolla oli voimakas halu kehittää itseään ja tämä tapahtui opinto-kerhon yhteydessä. Naiskuorotoimintaakin harrastettiin, vaikka koululla ei ollut minkäänlaista soittokonetta. Kansakouluntarkas-

— Se oli ikäistemme poikien kova seikkailu. Näin jälkikäteen kun tahtumasta on kulumat yli 50 vuotta, on paljon selkiintynyt senkin retken kokemuksesta niin ankaria kuin ne alle 20 vuoden ikäisille olivatkin. Jos tilanne olisi sama ja olisimme yhtä nuoria, isänmaallisia ja kaikkea sitä kuin silloinkin, tie kulkisi todennäköisesti Kiviniemen kautta uudelleen. Sillä matkalla oppi paljon. — AI.

Valkjärveläisen ajokalumestarin tarina

Kuten tunnettua, muodosti ajokaluteollisuus Valkjärvellä maanviljelyksen ohella melko huomattavan elinkeinon. jopa niin huomattavan, että ennen ensimmäistä maailmansotaa, jolloin tuo teollisuus oli vilkkaimmillaan siitä saatiin varsinaisia rahatuloja enemmän kuin maataloudesta. Mistä tämä näin tärkeä teollisuus sitten sai alkunsa? Valkjärven historia kertoo, että lahjoitusmaatalonpojan asema 1800-luvun alkupuolella oli äärimmäisen vaikea, sillä mitään sivutuloja ei ollut mahdollisuus hankkia kuin aivan poikkeustapauksissa. Mielivaltaiset veronlisäykset nostivat leipävirtaan korkealle. Olosuhteet olivat johtaneet niin nurinkuriseen tilanteeseen, että jokainen koetti tulla toimeen mahdollisimman vähäisillä viljelyksillä, sillä uutisraivaus ja viljelysten lisääminen olisivat johtaneet vain uusiin verojen lisäämisiin. Näin ollen oli pakko keksiä joitain muita tulolähteitä, joita voi harjoittaa maanviljelyksen ohessa. Ja niin alkoi valkjärveläinen ajokaluteollisuus joskus 1820-luvulla. Erikoisen sysäyksen tälle työlle antoivat silloiset kirkonrakentajat, joilla oli käytössä kumma kapine, jolla saatiin puuhun sileä jälki. Tämä työkalu oli höylä, jota ei aikaisemmin Valkjärvellä tunnettu. Tätä työkalua sai Pietarista ja monet sen sieltä myös hankkivat. Ja tästä tapauksesta kerrotaan varsinaisen valkjärveläisen ajokaluteollisuuden alkaneen, joka sitten jatkui ja kehittyi talvisodan alkuun saakka, sekä osittain senkin jälkeen, tosin evakkona ollessa pienemmässä mittakaavassa.

Lienee turhaa, ainakaan tässä kirjoituksessa, lähteä luotaamaan, kuka näistä entisajan kuuluista kärrymestareista oli »suurin ja kaunein». Valkjärvellä oli useita kymmeniä erinomaisia kärrymestareita, joitten tekemät ajopelit olivat mitä korkealuokkaisimmat. Ja millaisia ne olisivatkaan olleet, jos heillä olisi ollut käytettävissään nykyaikaiset työkalut. Ne vähäiset työkalut, joilla silloiset ajokalut valmistettiin, tehtiin itse omassa pajassa. Nyt kun olisivat kunnan työvälineet saatavissa, ei hevosajoneuvoja paljoakaan tarvita. Ja poissa ovat myös useimmat suuret mestarit, he ovat muuttaneet suureen tuntemattomuuteen, mutta joitain heistä on vielä elossa jatkamassa isiltä perittyä ammattiaan.

Eräs näistä, ja ehkä huomattavimpia elossa olevia suurimistareita, on nykyisin Multialla asuva, nyt jo 84-vuotias Matti Ryyppö, joka korkeasta iästään huolimatta jatkaa edelleen isältään oppimaansa ammattia, jota on harjoittanut noin 75-vuotia. Tekihän hän ensimmäisen myyntiin menneen kelkan alle 10-vuotiaana. Ensimmäiset kärrynsä hän valmisti vuotta vanhemman veljensä Tahvon kanssa 13-vuotiaana. Isä tosin antoi neuvoja valmistamisessa, mutta varsinaisen työn tapahtui omin käsin. Ja hyvin kelpasivat kaupaksi. Saatavuus sinänsä 13-vuotiaalta.

Varsinaiseen kärry- ja rekikauppaan joutui Matti Ryyppö mukaan oikeastaan varsin merkittävällä tavalla. Matin ollessa vielä oikeastaan poikanen tapahtui ajokalujen myynti pääasiassa Pietariin. Mutta koska siellä olivat erilaiset houkutukset suuret, sattui monelle usein niin, että ajoneuvot tekivät hyvin kauppansa, mutta usein myös kaupasta saadut rahat. Näin kävi myös usein Matin isälle, joka oli hiukan väkeviin menevä. Ja niin pantiin Matti isänsä paimentamaan eräälle kauppaamatkalle Pietariin. Matti, koko ikänsä ehdottoman raittiuden kannattaja, onnistui tässä tehtävässään niin hyvin, että saikin myöhemmin hoitaa koko myyntipuolen yksin tuotteitten valmistamisen ohella. Valmistamispuolella käytettiin paljon vierasta työvoimaa, joista mainittakoon erinomaiset mestarit, kuten Ilmeeltä kotoisin ollut Yrjö Kermisen ja Veli Tahvo, joka oli välillä

tajana oli Tuure Saarnio, joka asui Viipurissa. Hän koetti monin tavoin auttaa uutta koulua ja nuorta opettajaa.

Tämän kirjoittaja Pentsilän koulun ensimmäinen opettaja Ida Äikäs, o.s. Alanko, lähettää sydämelliset terveisensä kalleille entisille oppilailleen, ystävilleen ja naapureilleen. Muistitiedot ovat peräisin vv. 1918-20.

mm. Kuopiossa, Ingmannin käsityökoulussa ajokalujen teon opettajana.

Tuhannet, ja taas tuhannet olivat ne ajopelit, jotka Ryyppön pajoissa valmistettiin lähes vuosisadan aikana. Ja monen monet eri merkit. Oli 2-pyöräisiä kiesejä, oli 4-pyöräisiä trilloja, oli pekurekia, erilaisia saahkoja, oli isoja rosniekan rekiä, oli kilpakärryjä, oli ns. saaristokärryjä ym. ym. Kauppaa käytiin ensimmäiseen maailmansotaan saakka pääasiassa Venäjälle, jossa suurin suomalaisten kärryjen ostaja oli Luga Vana eli Ivan Kuganoff. Hänen kerrotaan myyneen esim. Venäjän valtiolle valkjärveläisiä kärryjä ja rekiä 40 ajoneuvoa vuorokaudessa. Melkoista kauppaa yhdellä ostajalla, mutta paljon virtasi aikoinaan ajopelilehkiä Luga Vanan mutulle markkinolle, sekä Venäjälle että kotimaahan. Mainittakoon, että Matti Ryyppön isä teki Venäjän keisarille ns. "keisarikärryt", joihin sopi 10 henkeä, ja joita keisari käytti parihevosten vetäminä metsästysmatkoillaan. Matti Ryyppön isä oli erikoisen taitava käsistään. Hän valmisti keisarille puusta hevosen takajalan, jonka lahjoitti tälle. Huvittavinta oli se, että valmistaja joutui tästä lahjoituksestaan maksamaan veroa Venäjän valtiolle 3 ruplaa vuodessa. Lakinsa kullakin.

Rajan sulkeuduttua, loppui ajopelien vienti Venäjälle kokonaan. Oli etsittävä uusia markkinoita, jotka löytyivät ajopelien kuuluisuuden takia helposti kotimaastakin. Suurin myyntipaikka Matti Ryyppöllä oli Viipuri, mutta ajoneuvoja vietiin ympäri Suomea aina Oulua ja Joensuuta myöten. Mainittakoon, että Matti Ryyppön valmistamat ajoneuvot palkittiin ainoana ajoneuvoina kultamitalilla Viipurin suurnäyttelyssä. Lisäksi hän on saanut 21 kpl I palkintoja näyttelyissä eri puolilla maatamme.

Evakkoksi jouduttuaan on Matti Ryyppö jatkanut ajopelien valmistamista, ensin Ristiinassa Juvelan kylässä, ja sitten Multialla, keskittyen ajoneuvojen valmistus nyt pääasiassa kilpakärryihin, joita on nyt valmistettu n. 800 kappaletta. Lisäksi on tehty jonkin verran kiesejä sekä ajelurekiä. Apunaan hänellä ovat olleet muutaman vieraan lisäksi omat pojat, sekä raudoittajana erinomainen seppä Jussi Äikäs, joka on lähinnä vastannut raudoittamisesta. Matti Ryyppön vaimo Katariina on valmistanut n. 50 vuotta ajopelien tyynyjä ja top-pauksia.

Tällä kertaa ajoneuvojen valmistus on vähäisempää, töitä tehdään pääasiassa tilauksesta. Sanoo kuitenkin vielä ennen lopettamistaan tekevänsä lapsille muistoksi kieseitä ja kilpakärryjä, ja tekevänsä ne niin hyvin kuin vain osaa.

Matti Ryyppö esiintyi yhtenä mestarina ja filmitähtenä eloku-

vassa "Näin tekivät valkjärveläiset ajopelillä", jonka Valkjärven Pitäjäläisjärjestö on muistoksi valkjärveläisen ajokaluteollisuuden.

Matti Ryyppö, kuuluisa kärrymestari, jonka 4 ajoneuvoa on ostettu mm. Keuruun museossa säilytettäväksi, viettä vanhuuden päiviään Multialla reippaana kuin 20-vuotias. Ikä ei miestä paina, vaan ajoneuvojen valmistuksen ohella hänellä on monia muita harrastuksia. On maanviljelystä, hevoskasvatusta, puutavarakauppaa jne. Mutta suurelta mestarilta loppuu kerran aika, niin myös joskus Matti Ryyppöltä. Mutta hänen työnsä jäävät muistoksi tuleville suku-

HÄMEENLINNAN VALKJÄRVI-KERHO

toimii pienellä, 21 - 25 jäsenen joukolla, mutta kuitenkin verrattain voimakkaasti. Entiset valkjärveläiset, ne, jotka ovat mukana, ovat erittäin innostuneita vaalissaan synnyinseutunsa perinteitä. Valittavasti Hämeenlinnassakin on paljon valkjärveläisiä, jotka jostain syystä eivät halua olla mukana jatkamassa niitä perinteitä, joitten pitäisi olla meille jokaiselle rakkaat ja kalliit. Jäivähän sinne sukumme juuret. Siellä synnyimme, kasvoimme ja ensimmäiset työmme teimme kodin, kotiseudun, uskonnon ja isänmaan hyväksi.

Kerhomme kokoontuu vähintään kerran kuukaudessa erilaisiin tilaisuuksiin. Teemme retkiä nykyisen kotiseutumme nähtävyyksiin Vuosi sitten kävimme Lahdessa tarinotmassa valkjärveläisten kanssa ja he tekivät vastaavanlaisen retken tänne. Yhdessäolot olivat riemukkaita tapaamisia. Ne olivat jokaiselle mukanaolleelle antoisia muistelun hetkiä. Niiden uusiintumista varmasti jokainen toivoo. Kerhon jäseniä muistamme Valkjärvi-viirillä, heidän täyttäessään juhlittavia vuosikymmeniä. Kerhon puheenjohtajana on Nurmijärveltä Viljo Railimo, varapuheenjohtajana Laavolasta Onni Kopra, sihteerinä nuori, 9-vuotiaana Oravaniemestä lähtenyt rouva Kirsti Virtanen, o. s. Sihvo, kerhomestarina Uosukkalasta Einari Uosukainen, rahastonhoitajana rouva Eeva Sassi, o. s. Meskanen. Hän oli Piikkilän osuuskunnan myymälänhoitajana. Kerholaisia on edellämmainittujen kyllen lisäksi Vaalimoista, Hampaalasta, Koivulasta, Riikharannasta, Kuuppolaista, Suontakaa ja Salokylästä. "Nestorina" (82) on Kankoisista Aino Ikonen, o. s. Kopra. Hän jaksaa tulla jokaiseen tilaisuuteen iloisena ja virkeänä. Sunnuntaina 18.10.1970 oli meillä kenraaliharjoitus tulevan kesän suurtahtumaa varten. Hämeenlinnan Karjala-Seuralla, jonka ala-

Matti Ryyppö Katariina-puolisonsa kanssa heidän kultahääpäivänään.

polville, muistuttamaan erään suuren ajoneuvomestarin elämäntyötä.

- T. K.

tyy sanoa, että he pitivät aluepäälliköistään. Sitä osoitti sekin, kun välillä löytyi paljon entisiä tuttuja, joitten kanssa piti tarinaa heittää. Puheen jälkeen kerholaiset lauloivat valkjärveläisten laulun "Voi niitä aikoja", jonka kertosäkeeseen koko salin yleisö yhtyi. Laulu nosti jälleen kaipua Valkjärvelle. Kerhoa avusti vielä uusi kirkkolainen Martti Kokko hyvällä viitsien kertomisella, jonka jälkeen päästiin syömään kaurakiisseliä. Kerhon emännät olivatkin osanneet valmistaa vielä entisen ajan mukaista, verrattoman hyvää kiisseliä. mutta olivathan kaurajauhotevakkokarjalaisen Tauno Kuisman säkistä lähteneitä. Kiisseli syötiin voisilmällä ja joko kuuman tai kylmän maidon kera. Hyvin se kaupansa tekikin, sillä emännät ehtivät väliajalla jakaa toistasataa lautasellista ja hyväksi kaikki keuhivat, niin että oikein piti "santsata". Kahvit vielä päälle ja niin voitinkin siirtyä ohjelmaa kuulemaan ja katsomaan. Kaksi Taunoa, Uosukainen haitarilla ja Kuisma (Vaalimoin tytön mies Kiviniemestä) huuliharulla esittivät vanhoja sävelmiä ja saivat ansaitut suosioosoitukset. Tämän jälkeen sali pimeni ja seinällä alkoi näkyä, miten ne entiset (ja nykyiset vanhat parrat) "valkjärveläiset tekivät ajopelillä". Tämä muistoihin talletettu kotiseutufilmi sai jälleen hyvät arvostelut. Koneenkäyttäjänä oli aikoinaan JPP 2:ssa palvellut Eino Laiho. Ilan kuuluttajana toimi Tauno Martikainen Koivulasta. Lopuksi oli vielä yhteistä tanssia yleisölle.

Illanvietto kerholaisten mielestä onnistui kaikin puolin erittäin hyvin. Se oli hyvää harjoitusta ensi kesän Valkjärven pitäjäjuhlille varten. Nehän pidetään silloin ensikertaa Hämeenlinnassa. Paikka on keskeinen, kulkuyhteydet hyvät ja siksi toivommekin Hämeen läänin pääkaupunkiin paljon valkjärveläisiä. Terve tulo o. -Viljo Railimo

Suuri suu vähän villoja
(Pohjois-Karjala)

"Hiljaa kulkee mies, kun jättää oman maan"

Kannaksen suurhyökkäyksen alettua kesäkuussa 1944 oli siviiliväestön lähde kotiseudultaan. Talvisodanaikainen lähtö oli vielä hyvässä muistissa. Silloin ensilumien aikaan marraskuussa hämärässä suurin osa valkjärveläisistä hakeutuivat lähimmille asemille, nousi härkävaunuihin, joiden matka päättyi Lounais-Suomeen.

Nyt tilanne oli toinen. Kuljetuskapasiteetti sekä vilkas ilmatoiminta ja pommitukset eivät antaneet mahdollisuutta väestön ja karjan rautatiekuljetuksiin. Niin lähti kyllittäin Valkjärveltä pääasiassa kesäkuun 12. päivän jälkeen pitkiä karavaaneja kohti Sisä-Suomea. Mukana oli pääasiassa vanhuksia ja lapsia hevosineen ja karjoineen. Vain mukana olleet voivat tietää tämän "vaelluksen" vaihoista. Matkaa kertyi sentään yli 300 km ennenkuin oltiin perillä. Kulminen karjan kanssa näin pitkän taipaleen ja yksistään se, että lehmät saattoivat kävellä kovalla tiellä jättiläistaipelelle, on sellaisenaan jo ihme. Yöpymiset olivat satumanvaraista, samoin päivittäin kuljettava matka. Mattoa jaettiin sotilaille, syötiin porsaille ja kaadettiin maahan. Matkan raskaimmat eläimet teurastettiin, mutta päivä päivän jälkeen päämäärä lähestyi. Hevosten kengät kuluivat loppuun ja nimismieheltä oli saatava lupa uusien ostamiseen. Naapuri auttoi naapuriaan. Karja söi ojanpientareilla heinää, kävi pelloilla, joista maanomistajat häätivät ne pois. Itkettiin, mutta periksi ei annettu.

Seuraavassa valkjärveläisen kertomaa tarkoin muistutettiinpanomerkinnän tasan kolme viikkoa kestäneeltä matkalla Valkjärveltä Vääkseen ja sieltä proomulla Päijännettä pitkin Padasjoelle. Reitti kulki Äyräpäältä Heinjoen kautta Ristseppälään ja sieltä Antreaan, Jääskeen, Imatralle, Joutseonon, Lauritsalan kauppalaan, Lappeenrantaan, Lappeelle, Lemille, Savitaipaleen kautta Valkealaan, Jaalaan, Iittiin ja Heinolan kautta Vääkseen, mistä vesiteitse Padasjoelle.

Muistiinpanot ovat päiväkohtaisesti niukat, mutta rivien välistä voi lukea sitäkin enemmän tästä suurimmasta kansainvaelluksesta, minkä historiamme tuntee.

2. kesäkuuta: Peruna maassa, kaikki kesän kylvöt tehty. Kyllä kasvaa, jos on suotuisa kesä.

9. kesäkuuta: Kovaa vihollisen ilmatoimintaa. Koko päivän putoasi pommeja useita kymmeniä maantien läheisyyteen Valkeamatkaan.

10. kesäkuuta: Kylvin salpietaria vehnämälle.

11. kesäkuuta: Tuli tieto evakuoiminnasta ja pakattiin koko päivä tavaroita kasaan. Viholliskoneita lensi kotimaan ilmatilassa.

12. kesäkuuta: Uusi ja toinen evakkomatka alkoi klo 21. Herää kysymys, pääseekö takaisin viljankorjuuseen. Kuka siihen voi vastata?

13. kesäkuuta: Ajettiin koko edellinen yö. Olimme joskus kello 5 Äyräpään puolella. Koko päivän taivalluksen jälkeen olimme Heinjoen Ristseppälässä.

14. kesäkuuta: Klo 16 olimme Heinjoen asemalla ja täältä piti saada lehmät rautatievaunuun. Ankkara pommitus Viipurissa yöllä.

15. kesäkuuta: Aamulla lähdettiin aikaisin Heinjoelta, mutta piti tulla takaisin kotiin päin 10 km. Yön viivymme Hevossaaren kylässä Antreassa, jonka eräissä kansakouluissa oli paljon kansaa.

16. kesäkuuta: Tänään ylitimme Vuoksen Kuukaupin sillan kohdal-

la. Yö vietettiin nuotion äärelä metsässä.

17. kesäkuuta: Seuraavana tavoitteena oli Kalalampi. Antreaa pommitettiin ja kun olimme siitä vain 2 km päässä, kuului pommitus hyvin.

18. kesäkuuta: Tämän päivän yöpymispaikkana oli Jääski ja suuri talo, jossa yövyttiin.

19. kesäkuuta: Tänään ohitettiin Imatra ja sen asfalttikatuja noin 8 km, päästiin Vuoksenmiskalle, jossa yövyttiin.

20. kesäkuuta: Vuoksenmiskalla vietettiin koko päivä odotellen lehmien lastausta, mutta siitä ei tullut mitään. Tuntui siltä kuin taas kerran olisi narrattu.

21. kesäkuuta: Tänään oli tavallista pitempi matka ja vasta Joutseonossa yövyttiin.

22. kesäkuuta: Lauritsalan kaupala oli nyt ohitusvuorossa, samoin Lappeenranta ja yöpymispaikkana oli rihti.

23. kesäkuuta: Puolen päivän matkan jälkeen tultiin Lemille, jossa odotettiin juhannusta, sateista juhannusta.

24. kesäkuuta: Koko päivän saati, oli juhannus - ei sellainen kuin kotona. Päivä vietettiin samalla paikalla "sarraimessa" käänttyä syöden.

25. kesäkuuta: Juhannus - kaikkien aikojen juhannus on takana. Ilialla oli tavoitteena Savitaipale.

26. kesäkuuta: Lehmien kanssa kuljettiin tänään 35 km ja saavutettiin Valkealan pitäjän Tuohikottiin, missä yövyttiin heinäladossa.

27. kesäkuuta: Tämän päivän osuus jäi lyhyeksi ja yövyttiin metsässä.

28. kesäkuuta: Ani varhainen herätys ja yöpyminen metsässä, jonka sijainnista ei kukaan tiennyt.

29. kesäkuuta: Tänään vaihtui jälleen lääni. Mieleen jäi yöpymispaikkana kosken läheisyys.

30. kesäkuuta: Seuraavana oli vuorossa Iitti ja heinälato sekä pitkä ajomatka.

1. heinäkuuta: Tänään ohitimme kolme lääniä ja saavuin Mikkelin lääniin, yöpyminen jälleen heinäladossa.

2. heinäkuuta: Vihdoin Vääkseen kanava, josta lehmät - nuo pitkän

matkaa taivaltaneet eläimet - vihdoinkin pääsivät ajoneuvoon ja tässä tapauksessa proomuun.

3. heinäkuuta: Tulimme "kotipitäjään" Padasjoelle aamulla klo 8, jolloin proomut eläimineen ja ihmisineen kiinnittyivät laivalaituriin. Näin päättyi yksi karjalaisten ja tässä tapauksessa valkjärveläisten pitkä, hieman yli 300 km kestänyt taival kaukaa Karjalasta Päijänteen rantaan. Tähän matkaan liittyi alkupäässä sodan vaaroja ja myöhemmin mieron tietä, mutta - meille kalkille onneksi - se päättyi Suomeen.

KUN SIBAKOFFIN KOIRAT PELOTTIVAT

Muistelen tässä hieman lapsuuden aikoja. Meitä oli Jutikkalan kylästä kolme pojanvesseliä, Tauno Suokas, Viljam Ryyppö ja allekirjoittanut. Vuosilukua en tarkasti muista, mutta tapahtumat liittyvät aikaan ennen ensimmäistä maailmansotaa, ehkä siinä 1913 paikkeille. Meistä vanhin oli silloin 11-vuotias.

Päätettiin lähteä ostamaan limonaadia kirkonkylästä Sibakoffin kaupasta, jonne matkaa oli noin 10 km. Omassa kylässä oli Suokalla kauppa, mutta siellä ei tainnut olla tätä siihen aikaan lapsille harvinaista herkkua, koskapa kirkolle piti lähteä.

Oli lämmin ja kaunis kesäpäivän aamu, kun me kolmista jalkaisin taitoimme taivalta. Rahaa oli vain Suokkaan Taunolla, hän kun oli kauppiaan poika. Hänellä oli kopekoita ilmeisesti niin paljon, että olisi saatu pullo vesseliä kohti sitä punaista limonaadia. Päästiin sitten Haavikkoinmäen päälle, joka on Jutikkalasta tultaessa ennen Lamminpäättä Valkeamatkassa, jossa sijaisi mylly ja saha. Ollesamme Haavikkoinmäellä, mistä näkyi jo kirkontorni ja osakirkonkylää, alkoi kuulua kovaa koiran haukuntaa kirkonkylän suunnasta. Matkaa oli vielä lähes 4 km, mutta me vain seisomme ja kuunte-

Kopran Sahan tuotannosta menee vientiin 90 %. Korkealaatuista vientitavaraa tarkastelevat johtaja Keijo Kopra (vas.), sahanhoitaja Tenho Kopra ja työnjohtaja Immo Mäkeläinen.

Kopran vientisahan vuosituotanto noin 5.000 std.

Kopran Saha on toiminut Juupajoen Korkeakoskella jo 10-vuotta. Sahan perusti Teodor Kopra, joka jo Valkjärvellä harrasti sirkkelisahausta. Pojat jatkavat nyt hänen työtään.

Saha Juupajoella uudistettiin varsin perusteellisesti pari vuotta sitten, kertoo johtaja Keijo K o p

limme. Siinä päätettiin, että kyllä Sibakoffin kahlekoirat ovat päässeet valloilleen. Ne pidettiin päivällä kiinni, mutta laskettiin yöksi eräänlaiseen aitaukseen ympäristöä valvomaan. Pohdimme ja pohdimme tilannetta ja kun koirien haukkuminen vain yltyi, tulimme lopullisesti siihen tulokseen, että koirat ovat päässeet irti etsiäkseen ketä purra.

Haavikkoinmäelle päättyi meidän ostosmatkamme, sillä koiria peläten palattiin takaisin kotiin. Ja sekö meitä harmitti, jopa niin paljon, että näin vuosikymmenien takaa matka tulee elävästi mieleen.

- A r m a s R y y p p ö.

r a. - Samalla tuotanto kaksinkertaistui. Viime vuonna sahattiin jo yli 4.500 std. Yksilinjaisen sahan kapasiteetti nousee vuodessa, yhdessä vuorossa n 5.000 std:n. Talvikautena sahataan jälleen kahdessa vuorossa. Tuotannosta menee n 90 % vientiin. Kuljetukset satamiin, mm Mäntyluotoon hoidetaan rekka-autoilla. Talvikautena n 1000 std vientitavarasta kuivataan sahojen laivauksen kuivaamolla Paraisilla.

Sahan uudistussuunnitelmiin kuuluu 50-lokeroisen tukkilajittelijan rakentaminen talvikauden aikana. Lajittelijan valmistuttua yksi mies pystyy hoitamaan koko työväheen. Uudistuksen jälkeen voidaan erikois- ja määrämittavara toimittaa nopeasti tilaajalle.

Suomen sahateollisuuden, etenkin pien- ja keskisuurten sahojen, kilpailukyky kiristävillä vientimarkkinoilla perustuikin joustavaan erikoistuotantoon, nopeisiin toimituksiin ja korkeaan laatuun. Nämä ovat parhaat valitit kilpailtaessa suurten viejien massatuotantoa

MAANPUOLUSTUSTYÖ

oli Valkjärvellä lähes kaikkien kunnia-asia. Kuvamme kertoo Valkjärven lotista, joita yhdellä kertaa oli v. 1934 muonituskursseilla 67 henkilöä. Se on melkoinen määrä pitäjän asukasluvuun nähden. Kuvavaa tälle toiminnalle oli, että marttojen puheenjohtaja op. Alma Vidgren käveli kahden viikon ajan joka ilta kursseille 10 km matkan Mutajoen toiselta puolelta.

HÄMÄRIKKÖ – KALENAT – KIRASSI

Murre on eräs oleellisimpia kansanomaisia piirteitä, josta jopa voidaan päätellä, mistä päin Suomea henkilö on kotoisin. Karjalan murre Viipurista etelään on lähes samankaltainen. Viipurin ympäristössä menttiin »messään» ja Kannaksen itäpuolella sanoja hieman »viännettiin» savolaisittain. Valkjärvi ympäristöpäijäneen muodosti lähimain samanlaisen murrealueen, jossa oli vain pieniä vivahte-eroja.

Seuraavassa 70 vuotta täyttänyt agrobiologi Väinö Iivonen on tapailut aitoa Valkjärven murretta 60 vuoden takaa. Siinä on osittain sellaisiakin sanontoja, joita kaikkia ei nykyinen kääntäjä tuisin tunne. Ja sitäpaitsi puhtaan murteen kirjoittaminen ei ole lainkaan helppoa. Äännettynä se usein kuulostaa luontevalta, mutta miten sen sitten kirjoittaa, on asia erikseen. Suurin osa on kuitenkin tuttua, joten siitä vaan:

Miulku viimeviikoll soitettiin ja pyyvettti ja kysytti jot jos sie rupiaisit kirjottammaa jottai asjaa Valkjärven murteel silt vanhalt hyvält ajalt ja ihan silviisisko siel sillo haastettiin, ni mie lupasin. Mut seko pan miut oikei tarkkaa aattelemmaa, jot mitä mie nyt ennää muistan, ko mieki oon jo vanha mies.

Tulha miul sit kumminkii mielee ne pieneen poikaan oloajat, ko näät sen aikuiset asjat ovat parraiten mieleen painuneet. Silhe aikaa ei näät tult montakaa sanomalehtee kottii niiko nyt. Meilki tul nyt vaa "Viipur" vissiinki vaa yhen kerran viikos. "Käksälmen Sanomatki" saati vas sit ko tekkiit sen rautatien Kiviniemee ja siel alkoiit hevosen aijaa postii mein kirkool. Sillo asjat otettiin selviiks käymälä iltasiil toisissaa kyläs. Sitä sanottiin hämähäköskäymäks. Kyl niitä käi meilki naapuriloin miehii, naisii, poikii ja tyttölöi haastamas asjojaan ja mieki kuuntelin niitä haastamissii ain hyvi tarkkaa.

Suuret miehet haastoit sit kirkon kuuloituksii tammoin orilkäyttämist, tukin ajoloist, pantion tekemist ja mitä sit milloki mielee juolaht tai mikä ol tarpeellista. Naiset taas haastoit lehmiin härälkäyttämist, nihe hyväst lypsämist, tyttölöin pitkäviruloist ja kaikenlaista muutaki mukavaa.

Suuret pojat ja tytöt taas pitiiit illanistujaisii ja joskus kalenoi ja haastoit toisihe saattamisist, morseemiist ja sulhasiist, tupakoist, häist ja kuokkimaskäymäsiist. En mie sillo viel montaa kertaa kyläs hämähäköskäynt ko mie telmäisäin ja mäkkee laskiissain väisiin kovast ja pit käyvä aikasi makkaamaa.

Mut kerra joulun arepyhän mieki meinasin lähtee sinne Niemelää nihe kalenoihi. En mie uskaltant toisiin kans lähtee ko mie pelkäsin, jot mein suuret pojat aijaat jo miut tielt takasi kottii. Mie mänin vaa toisiin peräs. Siel Niemeläas ol tupa ni täys väkkee, jot keskeel tuppaa ol vaa vähä paljasta lattiaa, mis alkoiit tantsii. Siel ol vaa yks soitaja ja sitäko rupes väsyttämää, ni tytöt aloittiit piirilokin.

Kerraki hyö lauloit: "Pienen pojan pallerotseest tämän tilulei, kasvatan mie heilan ja huh hah hei, jottei sais ne ämmät sanno: tämän tilulei tuo ne ennen miulla ja huh hah hei". Sillo tulki naapurin Mar otamaa miut piiri pyörimää, mut se lauluko loppu, ni hää sano miul, mää sie poika justii kottii. Et sie tääl ennää miltä tie, kolt sie osaaakaa tantsii. Kyl mie sit järklää läksinki pois, mut kyl minnuu kovast hirvitti, ko kylän välil ol metsää. Taisin mie varmast juossa koki metsän kohan. Kottii ko mie tulii, ni mie äkkliä ronttasin kengät

vastaan, toteaa johtaja Keijo Kopra.

Kopran Sahalla työskentelee keskimäärin 30-40 miestä. Metsäpuoli työllistää saman verran. Puu otetaan ulos urakointisysteemillä sahan vastatessa ostopuolesta. Hankinta-alueena on Juupajoki ympäristöineen. Alkaneen kauden tavoitteena on miljoonan kuutiojalan jalostaminen. - E s k o H i l s k a.

nurkkaa, ruehkan ja palton penkil ja painuin hiljaa polallein makkaamaa.

No tulliitha ne sit taas selvät arepäivätkii ja miekin olin olevinnaa oikein otkias työs ko kannoin vilkan kans isän hakkaamiil huvuloi läävää lehmii al ja etsin niist huvuloist itsellein närreen ja petäjän käpylöi.

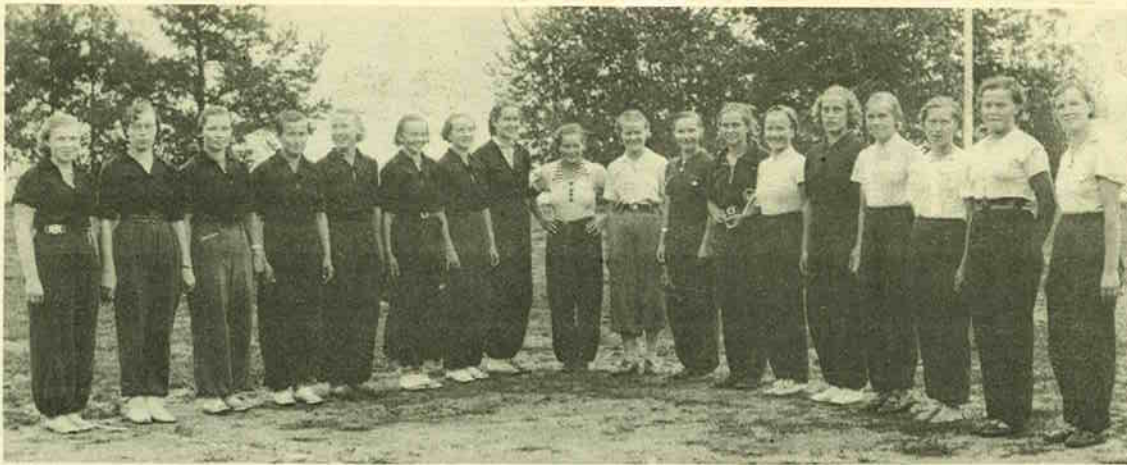
Se mein läävä ol aika suur, monta sylvä kanttihee, mut melko pimiä se ol, koi olt ko yhel seinäl pien pitkulaine ikkuna, mis ol vaa kaks pientä lasruutuu rinnakkai. Suuret lehmät oliit siel kaks vastakkaa seinän vierees ja niil oliit lavit kaulas. Lavis ol vitsakytyt ja sen toisees pääs ol vaa ja, mis lehmä ol kii. Lehmiin välis ol juoma-alas. Toisen sen vierees oliit taas toiset kaks lehmää, kolmanneel seinäl ol lähtemä ja suuremp vasikka. Ovesuunurkas ol lammas- ja vasikkakaršina. Keskeel läävää ol vestiiu ja hauetiinu. Vestiiun reunaal piettiin veskappaa, mil vetä kannettiit lehmiil altaaha. Tiinu tuotti vettä enemmänä kerrallaa kalvoolt. Se kannettiit saaviiit korrennon kans tavalliseest aamuhämäräis sinne tiinu lämpimää. Hauetiinu laitettiit ruumenii ja potatinvarsii ja tuotti povarinan paa' ast varrii vettä, mis ne ruumenet hyväst hautuiit.

Mut sit sattu huomis aamuul, jot siit läävän vanarin huillampust loppu kirassi, eikä puteliskaa olt yhtää. Sillo isä sano, jot nyt lähtää Sipakkovan puoti ostamaa kirassii. Hää pan hevosen puureen ettee valjaihe, laitto rekkee ensin liisteet ja sit reslat. Resloilaitetti vähä heinti ja tuvast tuottiit kaatava miul peitteeks. Meil ei taitaant sillo viel ollakkaa saahkarrekkee, se vast tietettiit myöhempä. Äit käsk sit tuomaa samal tiel sielt puoist toppasokurii, sajuu ja hersryynilöi. Kyl mie sit olin hyvillä ko pääsin sinne puoti isän keral. Hää ost miulkiil sielt pomposkii. Hyväst myö se reisu tehti, vaik se viehkatie jääl ol pahast tupune.

Myö ko tultii takasi kottii, ni äit kuor potatti ja tek niist lohkoloi ja sano jot lounaaks saatta potlohkoo. Lohot huuhotti vees ja pantii Kyyrölästä tuotui savukunoi ja pottiloi, sekkaa pilkottiit pieniiks läskpalasii ja liemeeks pantii koussikal varrii vettä. Potit nostettiit uhuvalt kuumaks lämmitetty uunii paistumaa.

Sit taas toiseen päivään mie läsin käymää siel mein toisilaskat somaa ko hein Hilmaal ol ostettu ihan uus ompelumassina, mil hää ompeel kylän naisiiil hammeita ja kohtuloi. Kel hää tek niitä sarsiiist, kel kirssiist tai retoniist, kuka millasta vaatetta vaa toi. Mie ko sit katselin hänen työtään, ni mie sanoin, jot ei sitä iha jokahinen osaaakaa tämmösel massinal omella. Hää sano, et vai ni sie tuumaat. Sit hää rupes minnuu narraamaa ja sano jotko siul ei oo viel morseeeta, ni et sie ottaskii minnuu morseeemeksels. Mie sanoin hänel, et sie narraat minnuu, saatha sie suurempi poiki sulhasekseis ja läksinki kottii.

Kuhilas pellolle, kuontalo rukkiin. (Joutsa)

Valkjärven Vauhdilla oli hyvä naispesäpalljoukkue ennen sotia. Kuvamme on Vauhdin ja Pölläkälän Uran ottelusta. Vasemmalla Vauhdin joukkue: Herta Rahikka, Kerttu Vallittu, Martta Halonen, Kaarina Lius, Hilka Kuusela, Helga Ryyppö, Kerttu Tiihonen ja Kerttu Sipponen, jotka kaikki on mainittu tyttönimeltään.

VALKJÄRVEN PESÄPALLOILIJAT KOVIA VIELÄ JÄMSÄSSÄKIN

Valkjärven Vauhti oli pirteä urheiluseura, jossa harrastettiin useita eri urheilulajeja. Yleisurheilu oli ehkä näkyvimmin esillä, mutta perään tulevat hiihto ja palloilu. Tässä yhteydessä on tarkoitus kiinnittää huomiota palloilun osuuteen, koska se myöhemmin sotien jälkeen ja pääasiassa valkjärveläisin voimin saavutti Jämsässä ja Keski-Suomessa huomattavaa menestystä.

Valkjärven Vauhdilla oli oma naisjoukkue pelaamassa pesäpalloa jo 1930-luvulla. Jämsässä osa näistä palloilijoista täydennettiin muilla valkjärveläisillä pelaajilla saavutti Keski-Suomen piirin mes-

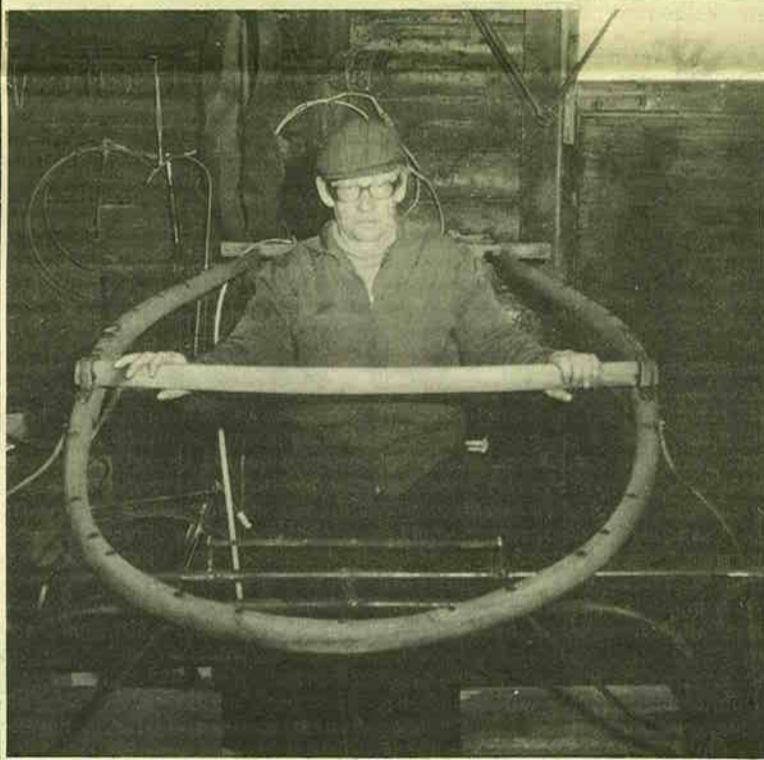
taruuden. On erittäin harvinaista, että joukkueessa pelasi samanaikaisesti viisi sisarusta, Liuksen perheestä Kaarina, Hilka, Eila, Meeri ja Anja. Heitä täydensivät Suikin sisarukset Aiskl ja Marita. Joukkueeseen kuului vielä Helvi Karjalainen ja vain pari paikkakuntalaista naispelaajaa.

Voitettuaan piirin mestaruuden v. 1946 naisjoukkue joutui muiden SVUL:n piirien parhaiten kanssa pelaamaan Suomen mestaruudesta. Naiset voittivat mm. Vimpelin ja Kokkolan ja kun jäljellä oli enää vain muutama joukkue, joutuivat Jämsän Kisailijoita edustaneet naiset pelaamaan silloista Suomen

mestaria Varkauden joukkuetta vastaan. Siinä tuli tappio. Mutta Kisailijat hävisi silloin Suomen parhaalle joukkueelle.

Samaan aikaan pelasi Jämsän Kisailijain miesjoukkue Suomen sarjassa. Tässäkin oli runkona valkjärveläisiä pelaajia, Mauno Lius, Pauli ja Väinö Suikki ja Sulo Äikäs.

1940-luvun loppupuolella monet valkjärveläiset osallistuivat huomattavalla menestyksellä sijoituspaikkakunnallaan urheilutoimintaan niin kesällä kuin talvellakin. Tässä tulee mieleen Jämsän Kisailijain kesä- ja talviurheilu 1940-luvun lopulla, jolloin puolet seuran aktiivurheilijoista oli valkjärveläisiä. Talviurheilussa Aulis Sipponen, Juho Valttonen ja Kauko Sipponen pääsivät aikoinaan korkeimpiin saavutuksiin. Toisen polven valkjärveläisten nimiä esiintyy jatkuvasti jopa suurkilpailujen tuloluetteloissa, mm. Lipsanen Viipulasta. - A. I.

Eino Äikäs, ajokaluja valmistaja neljännessä polvessa, viimeistelee Jämsässä kilpa-ajokärryjä.

Vaalimosta kuului kilke ja kalke

Jo Valkjärven historiassa on kerrottu Vaalimosta, kylän tavoista ja asukkaiden ammateista. Vaikka pääammattina olikin maanviljelys, harjoitettiin kylässä etupäässä ajokaluja valmistamista. Vaalimossa oli paja melkein joka talossa. Äikkään veljekset (Sakarlan talo), Jooseppi, Juho, Hermann (Kirstilä), Mikko ja Jooseppi Äikäs (Lahelan), Viljo ja Johannes Äikäs (Mantala), Ville ja Jooseppi Äikäs, Matti (Takon Matti) Äikäs, Mikko ja Jussi (Peräpelto). Äikkään sukunimiä oli kuudessa taloudessa, joissa kaikissa oli paja sekä kärryjen ja rekien valmistusta. Ammatti oli peritty isiltä pojille,

kuten Sakarlan suvussa, jossa tämä taito oli säilynyt neljässä polvessa. Tässä suvussa aloitti Sakari Äikäs ja sitä jatkoivat Yrjö ja Tuomas sekä Yrjön poikina Jooseppi, Juho ja Herman. Ja Joosepin poikina taas Eino, Eero, Sulo ja Yrjö.

Vaalimossa oli paljon muitakin ajokaluja valmistajia, kuten Antti, August, Juho, Jalmari, Jooseppi ja Martti, Evert, Matti ja Jalmari Martikainen, Mikko Welling, Matti Mononen, Viktor, Topias, Mikko, Joel ja Tahvo Kytönen, Tuomas, Robert ja Jaakko Damskagg jne.

Viime vuosisadan puolella myy-

ttiin ajokaluja paljon Pietariin, mutta rajan sulkeuduttua kuljetettiin ajokaluja Kiviniemen, Karkisämen, Hiitolan, Elisenvaaran, Sortavalan ja Viipurin markkinoille. Markkinoiden aikana kuului kulkutus kymmenissä pajoissa. Päreän tai lampun pitäjät ennen sähkövaloa olivat yleensä nuoria poikia tai naisia. Työ alkoi tavallisesti aamulla 3-4 välillä ja päättyi vasta 9-10 illalla.

Kun 1920-luvulla alettiin Suomessa järjestää messuja ja näyttelyjä, ottivat Sakarlan veljekset näihin osaa Helsingissä ja Tampereella.

Hevoskasvatuksen ollessa Kannaksella voimakasta perustettiin lähiympäristöön hevosystävään seuroja sekä kesärata Kiviniemeen. Hevosurheilu antoi uusia toiminnan mahdollisuuksia ajokaluteollisuudessa. Ensimmäiseksi valmistettiin kilpa- ja harjoitusreikä "Hämähäkki". Tämän reen mallin toi Ruotsista tunnettu hevosmiehe kauppias. Buttenoff Viipurin kautta Äikkään veljeksille 1890-luvulla. Sama mies antoi mallin myös kilpa-ajorattaille, joita hän sitten välitti muille.

1930-luvun puola-aika koetteli myös ajokaluja valmistajia. Materiaali oli ostettava velaksi ja töitä oli kaupattava moniä markkinoilla ennenkuin ne menivät kaupaksi ja usein alle kustannushintojen. Tämä luonnollisesti karsi valmistajia. Tähän aikaan kannatti ainostaan kilpakärryjen valmistaminen, koska niiden kustannukset eivät olleet suuria.

Kun isäni Jooseppi päätyi talvisodan jälkeen Humppilaan, hän ei saanut aikaansa muuten kulumaan kuin hakemalla aisapuut aloittaakseen kilpakärryjen valmistamisen Forssan autotalon johtajalle. Jatkosodan päätyttyä perhe majoiitui Längelmäelle, jossa viiden veljeksen voimin tehtiin kilpakärryjä ympäristöön. Jämsään muuton jälkeen jatkettiin alussa samaa taitoa omassa pajassa, kunnes muut ammatit tulivat kysymykseen.

- Eino Äikäs.

Etelä-Karjalan evankelisen nuorisoliiton jäseniä Sairaalan kansanopistolla. Mukana on runsaasti valkjärveläisiä.

EVANKELISTEN NUORTEN TOIMINTAA VALKJÄRVELLÄ

Evankelisen Nuorisoliiton toiminta Valkjärvellä oli merkittävää useiden sukupolvien ajan. Sotaa edeltäneinä vuosina toiminta oli vilkkaimmillaan. Meitä innokkaita nuoria oli mukana joka kylästä runsaasti. Yhteinen kokoontumispaikkamme oli evankeliumiyhdistyksen rukoushuone kirkolla. Siellä pidettiin uutena vuotena tai loppiaisena nuorisopäivät, jotka keräsivät runsaasti yleisöä. Puhujina oli evankelistapappeja sekä maallikkosaarnaajia.

Rukoushuoneelle kokoonnuttiin lauluharjoituksiin kerran viikossa. Opintokerhokin oli. Näitä aikoja muisteleminen yhtenä parhaimpina kausinamme. Kesäjuhla pidettiin tavallisesti kylässä. Niistä on jäänyt mieleen Valkeamatkan Katajamäessä pidetyt juhlat, samoin juhlat Nirkkolassa ja Pentsilässä.

Parhaiten on jäänyt mieleen kotonani Valkeamatkan Tikkalassa pidetty juhla, johon osallistui runsaasti paikkakuntalaisia, maallikkosaarnaajia, kaksi pastoria ja kolme kirkkoherraa. Retkiä tehtiin ahkerasti. Lauluuoron mukana kävimme Hämeenlinnassa koko maata käsittäneillä evankelisilla laulujuhilla. Etelä-Karjalan laulujuhille osallistuttiin useita kertoja, samoin Muolaan, Kivennavan, Äyräpään, Pyhäjärven ja Sakkolan juhlille. Vastavuoroisuuden mukaan näiden kuntien nuoret vierailivat puolestaan Valkjärvellä.

Istuessani rukoushuoneessa syksyllä 1939 sanoin erälle saarnaajalle, että minusta tuntuu kuin istuisimme tässä viimeistä kertaa, niinkuin sitten tapahtuikin.

-Mirjam Järveläinen.

koja ja kokea häikäilemätöntä ryöstövaltaa Veikkolan hoviherran Bandonin aikana. Hiitolan hoviherra kenraalimajuri D. Kobiev haki laillista maaorjuutta Suomeenkin, siinä kuitenkin onnistumatta.

Kun sitten keisari Aleksanteri I teki touko-kesäkuussa v 1803 valloituksen tutustumis- ja kiertoamatkan Karjalaan ja sen eri pitäjiin ja näki sen kurjuuden, johon Kaakkois-Suomi venäläisenä maakuntana oli joutunut - tämä ilmeni räikeimpänä juuri lahjoitusmailla - keisari puuttui asiaan. Niinpä sitten venäläisen Suomen korkeimman hallintomiehen sotakuvernööri, parooni Mayendorffin esityksestä v 1804 antoi keisari julistuskirjeen 1811 ja määräsi Viipurin läänin palautettavaksi vastavallatun muun Suomen yhteyteen, samojen lakien ja asetusten alaisuuteen. Vanhalla ja uudella Suomella oli tästä lähtien yhteinen nimitys Suomenmaa.

Myös Valkjärvi oli lähes kokonaan lahjoitusmaana. Sen eteläinen osa oli 1728 lahjoitettu kenraalimajuri G. Tshrenyshoville, jonka perillisiltä maa joutui pietarilaiselle kauppaneuvos M. Blandoville, joka teki konkurssin. Pohjoispuoli pitäjää oli v 1726 kenraalimajuri I. Shuvalovin omistuksessa. Eräät yksityiset henkilöt ostivat häneltä myöhemmin maat itselleen. Suurimman osan lahjoitusmaista valtio lunasti 1887 140.000 mk hinnasta ja luovutti ne talonpojille.

- Vihtori Martikainen.

tahansa, niin Karjalan pirtit ensiksi savusivat, joten sen asukkaat, naiset ja lapset saivat vain piilopiirteissään katsoa savuavia kotinsa raunioita.

Kun sitten tsaari Pietari 1703 perusti valtakuntansa pääkaupungin entiselle Karjalan heimon asuma-alueelle, oli siitä jo selvät suunnitelmat: tarkoituksena oli ulottaa valta Itämeren herruuteen ja sitä kautta valtamerille. Muistolaatetaan oli kirjoitettu ennusteiset sanat: "tästä avautuu akkuna länteen". Kun myös Ruotsi oli noussut suurvalta-asemaan ja kun Karjala oli myös suurten toiveiden maa, saattoi tulokset arvata. Syttyi suuri Pohjan sota, joka kaameudessaan kantaa Ison vihan nimeä. Se kääntyi Ruotsille tuhoisaksi, kun Ruotsi oli uhattuna. Kaiken lisäksi levisi rutto, johon Turussa ja Helsingissä kuoli lähes 30 prosenttia väkiluvusta. Sitten Uudenkaupungin rauhassa 1721 Ruotsi joutui luovuttamaan myös Kaakkois-Suomen, mikä raja oli lähes sama kuin kahden sodan jälkeen. Jo v 1714 tsaari julisti mm Karjalan pysyvästi kuulumaan Venäjälle. Samalla se rupesi lahjoittamaan 18 pitäjän alueelta suuria alueita ja paikoin koko pitäjää venäläisille elinajaksi ja toisissa tapauksissa ikuisiksi ajoiksi sielunneen, kuten lahjakirjoissa mainittiin. Lahjoituksia saivat etupäässä tsaarin suosikit ja sotapäälliköt. Sana ikuinen merkitsi, että myös asukkaat maineen olivat uusien isäntien omaisuutta.

Ne aatelisherrat, jotka olivat kotimaassaan tottuneet näkemään vain turpeeseen sidottuja, maaorjuudessa olevia talonpoikia, kohtelivat uusia alustalaisiaan ankaralla mielivallalla. Erittäinkin Valkjärven talonpojat, silloiset lampuodit, saivat elää synkkiä ai-

VALKJÄRVELÄISIÄ ...

Edessä seisomassa Helena Räisänen, istumassa Alma Kontio, takana seisomassa Vihtori Lemmetty ja Aina Niskanen. Muut paitsi Helena Räisänen ovat kuolleet.

Kolmas vasemmalta istumassa Tahvo Kääriäinen, takana seisomassa Jooseppi Lemmetty, Tahvo Karhu, Matti Lemmetty, Tahvo Lius ja Ville Lemmetty, kaikki kuolleet.

Kauppa tehdään ja voitolla eletään
(Keski-Pohjanmaa)

He ovat toisen polven valkjärveläisiä. Vas. merimies Martti Helne (22), opiskelija Heikki Äikäs (20) ja merivoimien kadetti Pauli Inkiläinen (23).

TOISTA POLVEA

Kuullessaan karjalaisen nuoren menevän naimisiin iäkkäämmät karjalaisen polven edustajat tiedustelevat mielellään, "et onks hää

karjalaisii". Kun näin ei ollut asiainaita, vaan morsian sattui olemaan Keski-Suomesta, sanoi valkjärveläinen mummo: "Ihmisiitä nää on kesksuomalaisetki".

Toisen polven karjalaisuutta ja

samalla valkjärveläisyyttä edustavat tässä yhteydessä Keski-Suomessa syntyneet Martti Helne (22), Heikki Äikäs (20) ja Pauli Inkiläinen (23). Samaa ikäluokkaa olevat nuoret ovat pitäneet yhteyttä lapsesta lähtien lähinnä Jämsän seuduilla. Miten he kokevat toisen polven karjalaisuuden.

Nuoret ovat realisteja. He myöntävät, että heillä ei ole läheisiä siteitä, konkreettista tuntumaa Valkjärveen, mutta kylläkin karjalaisuuteen. Isovanhemmat ja omat vanhemmat käyttävät puheessaan oman kotiseutunsa murretta. Lisäksi he ovat kertoneet paljon sellaisista asioista, joita ei voi lukea kirjoista.

Tämä lapsesta asti yhdessä pysynyt kolmikko - niin he arvelevat - eivät ilmeisesti olisi voineet luoda yli 10 vuotta kestäneitä siteitä yhtä helposti, jos heidän vanhempansa eivät olisi valkjärveläistä syntyperää.

Entä ulkopuolinen yhteys muuhun karjalaiseen nuorisoon? Kun tapaa omaa ikäluokkaansa kuuluvia ja saa tietää heidän vanhempansa olevan Valkjärveltä, on kontaktin saaminen helpompaa.

Nuoret korostavat myös isovanhempien osuutta karjalaisuuden tuntemuksen lisäämisessä. "Mummolla ja äijällä" on iltaapuutena ollut aikaa kertoa omalla kansanomaisella tavallaan sellaisia asioita Valkjärveltä, jotka ovat jääneet pysyvästi mieleen. Yksistään paikkojen nimistö ja niihin liittyvät seikat ovat jossain määrin auttaneet luomaan sitä kuvaa, mikä meillä on Valkjärvestä. - AI.